

Forandringer og transformationer

**Oplæg til debat om indhold og struktur
i de fysiske biblioteker i Århus i fremtiden**

Bibliotekspolitisk redegørelse. Magistratens 4. Afdeling, 2004

DISPOSITION

0. Resume

1. Forord

2. Generelt om folkebibliotekerne

2.1. Bibliotekernes idégrundlag

2.1.1. Bibliotekerne og demokratiet

2.1.2. Bibliotekerne og personlig udvikling

2.2. Medietyper i bibliotekerne

2.3. Brugernes behov

2.4. Aktiviteter i bibliotekerne

2.4.1. Det fysiske bibliotek

2.4.2. Det virtuelle bibliotek

3. Status på Århus Kommunes Biblioteker

3.1. Økonomisk udvikling

3.1.1. Nettodriftsudgifter pr. indbygger

3.1.2. Materiale- og personaleudgifter

3.1.3. Fordelingen af driftsudgifter

3.2. Besøg og udlån i bibliotekerne

3.2.1. Udlån fra Lokalbibliotekerne

3.2.2. Udlån pr. medarbejder

3.2.3. Reserveringer

3.2.4. Besøg og hits på hjemmesiden

3.3. Materialebestand

3.3.1. Bøger

3.3.2. Musik og multimedier

3.3.3. Licenser

3.3.4. Internet

3.4. Organisation

3.4.1. Lokalbibliotekerne

3.4.2. Hovedbiblioteket

3.4.3. Det Digitale Bibliotek

3.5. Lovgivningsmæssig og politisk ramme

3.5.1. Byrådsvedtagelser

4. Udfordringer for bibliotekerne

- 4.1. Udfordringen fra "Det Hyperkomplekse Samfund"
- 4.2. Konkrete udfordringer for Århus Kommunes Biblioteker
 - 4.2.1. Mindre biblioteker er ikke tidssvarende
 - 4.2.2. Internetbaserede og IT-relaterede tjenester vinder frem
 - 4.2.3. Brugere ønsker et større og bedre bibliotekstilbud
 - 4.2.4. Større krav til bibliotekspersonalets kompetencer
 - 4.2.5. Negativ økonomisk realvækst

5. En bibliotekspolitik for fremtiden?

- 5.1. Afgrænsning af en bibliotekspolitik
- 5.2. Mulige temaområder for en bibliotekspolitik
- 5.3. Procesforslag

0. Resume

Dette diskussionsoplæg om bibliotekernes fremtid er begrundet i den stadig større ubalance, som findes i forholdet mellem de krav nutidens brugere med rimelighed kan stille til bibliotekernes indretning, indhold og beliggenhed, og de muligheder, der er for at etablere og finansiere et fornuftigt tilbud. Internettet og udviklingen af digitale tilbud har, sammen med den øgede mobilitet i samfundet, været med til at skærpe opmærksomheden om de fysiske bibliotekers fremtid.

I forordet sætter Rådmand Torben Brandt Nielsen rammen for drøftelsen.

I afsnit 2 redegøres for bibliotekernes almene idé- og lovgrundlag, ligesom brugernes behov beskrives, sådan som de er udtrykt i en række brugerundersøgelser. Endvidere redegøres for de roller, som biblioteket har – både som fysisk enhed og som tilbud på nettet.

Afsnit 3 går tæt på situationen i Århus Kommunes Biblioteker, som den er nu. Her redegøres for udviklingen i økonomien, som har betydet, at Århus nu ligger væsentligt under landsgennemsnittet hvad angår biblioteksudgifter pr. indbygger, samt at bibliotekerne har haft en negativ økonomisk realvækst på - 40 % siden 1991. Her vises også, at bibliotekerne er de i særklasse mest benyttede kulturinstitutioner i kommunen, samt at der er sket en stor stigning i besøgene via internettet på det virtuelle bibliotek. Der er begyndende tendenser til fald i udlån og besøgstal, noget som muligvis kan tilskrives tilsvarende fald i bibliotekernes mulighed for at indkøbe relevante medier. Afsnit 4 afdækker de udfordringer, som samfundsudviklingen indebærer for bibliotekerne, men også de helt specifikke problemer af forskellig art, som bibliotekerne står overfor.

Afsnit 5 skitserer muligheder for formulering af en sammenhængende politik på biblioteksområdet. En sådan politikudvikling vil kunne danne grundlag for en tilrettelæggelse af bibliotekernes indhold og struktur – baseret på en erklæret politik snarere end på tradition og uarticulerede værdier. Det er måske hverken i dag eller i morgen, at bibliotekernes struktur og indhold ikke længere hænger sammen med borgernes krav, men et hurtigt blik bagud viser, at forandringerne i samfundet sker i højt tempo.

Der er en kort beskrivelse af et muligt procesforløb for denne politikudvikling.

1. Forord

Den nuværende struktur for biblioteksbetjeningen i Århus blev vedtaget af Byrådet i 1991. Siden da er der sket en rivende samfundsudvikling. Pc'er, internettet og digitalisering er blevet udbredt, og mængden af tilgængelig viden og information er steget eksplosivt, mens borgernes behov for og forventninger til bibliotekernes service er steget tilsvarende.

Samfundet er mere komplekst og uigennemskueligt. Det kan være et problem for medborgere af anden etnisk herkomst og for ældre medborgere. Her har bibliotekerne fået nye opgaver.

Der er vedtaget en ny bibliotekslov, som ligestiller medierne og stiller nye krav til bibliotekerne. Det vil sige, at bibliotekerne skal stille bøger, tidsskrifter, lydbøger, musik, multimedier og internetadgang til rådighed for brugerne. Disse medier skal stilles til rådighed for enhver – også for borgerne i andre kommuner.

For personalet på bibliotekerne er jobbet ændret markant. Der er væsentlig færre ansatte på bibliotekerne end i 1991, og de skal løse mere forskelligartede og komplekse opgaver.

Byrådet har med vedtagelsen af forskellige indstillinger og årsbudgetter løbende forholdt sig til biblioteksområdet. Senest er der vedtaget et budget, der medfører, at Nordlys Bibliotek og begge bogbusser lukkes, og at åbningstiderne på bibliotekerne reduceres. Samtidig er der vedtaget en 10-årig investeringsplan, "Investeringer i fremtiden", hvor der er afsat netto 316 millioner kr. til opførelse af et Multimediehus til afløsning for det eksisterende hovedbibliotek fra 1934. Multimediehuset vil såvel bygningsmæssigt som på indholdssiden være enestående og vil få stor uddannelsesmæssig, erhvervmæssig og kulturpolitisk betydning for Århus.

Det er derfor aktuelt nu at stoppe op og se på, om det politiske grundlag, som bibliotekstilbuddet fungerer på, kan nytænkes, så der opnås en bedre udnyttelse af resurserne samt et bedre bibliotekstilbud for brugerne.

For at fuldende bibliotekernes tilpasning til ændrede samfundsvilkår er det naturligt at se på det politiske grundlag. Hvilke opgaver skal løses, hvordan kan det gøres, kan der tænkes nyt i forhold til de kulturpolitiske opgaver, som bibliotekerne traditionelt har løst?

Hvis bibliotekerne i Århus skal vedblive med at indtage en nøgleposition i samfundet, er det vigtigt, at vi diskuterer, hvordan vi kan skabe et endnu bedre og mere tidssvarende bibliotekstilbud - kort sagt om vi kan få mere kvalitet, en bedre service og en bedre resurseudnyttelse, end vi har i dag.

Den bibliotekspolitiske redegørelse er en statusbeskrivelse af et område i forandring. Idéen er, at der skal formuleres en politik for bibliotekernes virke, naturligvis inden for bibliotekslovens rammer, således at der efterfølgende er etableret et grundlag for konkret tilrettelæggelse af bibliotekernes tilbud til borgerne i Århus Kommune.

Jeg ser frem til en åben og konstruktiv debat.

Torben Brandt Nielsen
Rådmand for Magistratens 4. Afdeling

2. Generelt om folkebibliotekerne

2.1. Bibliotekernes idégrundlag

Folkebibliotekerne bygger på følgende idégrundlag. De skal ifølge biblioteksloven¹:

- fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lydbøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressurser, herunder internet og multimedier
- sikre, at det materiale, der stilles til rådighed, er præget af kvalitet, alsidighed og aktualitet. De i materialerne indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter må ikke være afgørende for udvælgelsen
- formidle kommunal og statslig information samt information om samfundsforhold i øvrigt

Ud over bibliotekslovens formålsparagraf er der en række grundværdier, som knytter sig til bibliotekernes virke. Disse værdier ligger gemt i lovforarbejder og bemærkninger til lovgivningen, mere end de er eksplicit udtrykt. Til gengæld er de stærkt forankret i fagets kultur og selvopfattelse. Bibliotekerne skal:

- medvirke til at sikre den frie og lige adgang til information og viden, som er en nødvendig forudsætning for et demokratisk samfund
- medvirke til borgerens livslange læringsproces eller kompetenceudvikling - både på det faglige og på det personlige plan
- medvirke til integration af flygtninge og indvandrere
- etablere et kulturelt, socialt og oplevelsesmæssigt værested

2.1.1. Bibliotekerne og demokratiet

Bibliotekerne har traditionelt indtaget en vigtig position i de fleste civilisationer. I oplysningstidens Europa fik bibliotekerne en mere central og åben rolle i samfundet. Siden har folkeoplysningstanken gået som en rød tråd gennem højskolebevægelsen, oplysningsforbundene, arbejderbevægelsen, folkeskolerne og folkebibliotekerne.

Tankegangen er den, at alle borgere i dette land - uanset uddannelse og baggrund - skal have lige adgang til at tilegne sig viden og uddannelse og til at udvikle sig fagligt og personligt. Det er en vigtig forudsætning for et demokrati.

Nu er Danmarks overlevelse i det globale viden- og informationssamfund i høj grad funderet på, at vi har dygtige og oplyste borgere, som er i stand til at navigere i de enorme videnmængder - og som samtidig er hele og sunde mennesker, der kan videreføre og udvikle vores samfund. I det senindustrielle samfund er information

¹ Lov om biblioteksvirksomhed af 17. maj 2000, § 1.

råstoffet for, at borgerne kan fungere. Her har bibliotekerne en central rolle som generel adgang til relevant information og viden. Men i informations- og vidensamfundet er den enorme mængde af information en barriere i sig selv. Bibliotekernes opgave er at bistå med at vælge den rette information i den konkrete situation, og at sikre brugeren relevant information i den aktuelle kontekst.

2.1.2. Bibliotekerne og personlig udvikling

Borgerne har sammensatte fritidsinteresser og personlige interesser, der spænder vidt. I det postindustrielle samfund er fokus flyttet fra de traditionelle klassemodsatninger i industrisamfundet til en øget fokusering på individuelle selvrealiseringsprojekter.

I Danmark defineres folkebibliotekernes rolle bredere end blot som steder for information og viden. Bibliotekerne skal ”..fremme kulturel aktivitet..”²; give gode kulturelle oplevelser. Det sker ikke alene ved, at man kan låne en bog, som man skal bruge i forbindelse med arbejde eller uddannelse. Man kan låne en skønlitterær bog, der giver en god oplevelse. Fiktionslitteratur, musik, film m.v. kan give overraskende oplevelser og sætte nye tanker i gang.

Ud over at det i sig selv er værdifuldt at mennesker kan få smukke, gode og underholdende oplevelser, bliver det mere og mere anerkendt og accepteret indenfor undervisningssektoren og pædagogikken, at det er en fordel, hvis man morer sig, mens man tilegner sig viden - at man så at sige leger sig frem til viden. I forhold til konkrete lærings- og uddannelsesprojekter for den enkelte har bibliotekerne en række tilbud i form af såvel medier som tilknyttet vejledning.

2.2. Medietyper i bibliotekerne

Det er vigtigt at fastholde et bredt syn på, hvordan bibliotekernes tilbud skal være. Med biblioteksloven af 2000 skal bibliotekerne ikke kun stille bøger, tidsskrifter og lydbøger til rådighed. Det er også blevet obligatorisk at stille musikmaterialer, multimedier samt adgang til internettet til rådighed.

Samtidig er der tradition for, at bibliotekerne afholder udstillinger og kulturelle arrangementer, f.eks. forfatterbesøg, foredrag, oplæsning og debatter samt børneteater og eventyrtime.

Det er principielt set ikke afgørende, i hvilken form en information eller en oplevelse gives til brugerne af bibliotekerne. Det medie, der virker mest inspirerende og motiverende, skal vælges. Dette gælder, uanset om informationen eller oplevelsen opnås via bøger, musik eller børneteater.

2.3. Brugernes behov

I store træk kan man opsummere det, der er vigtigt for bibliotekernes brugere, som følgende:

- **Gode mediesamlinger**

² Lov om biblioteksvirksomhed af 17. maj 2000, § 1.

Både i det fysiske og i det digitale bibliotek er indholdet vigtigt. Brugerundersøgelser³ viser, at brugerne generelt lægger mere vægt på gode mediesamlinger end på mere personale. Det gælder om at have et stort, bredt og varieret medieudbud.

- **Kompetent vejledning**

Videns- og informationsmængden vokser hurtigt - så meget, at selv indenfor specifikke fagområder sker der en høj grad af specialisering, fordi mængden af information er så overvældende. Uanset mediet er det bibliotekarens vigtigste rolle at være en "ekspertguide", der kan hjælpe med at finde frem til de relevante informationer. Det kan diskuteres, om man blandt bibliotekarerne skal have deciderede specialister indenfor bestemte emneområder, eller om de skal være mere bredt orienterede. Et er dog sikkert; bibliotekaren skal være i stand til at finde de rette kilder.

- **Hurtig og nem ekspedition**

Muligheden for bestilling og reservering over internettet er meget populær, hvilket givetvis hænger sammen med, at det er hurtigt og nemt for brugerne fra hjemmecomputeren at foretage disse dispositioner. Det betyder ligeledes meget for brugerne, at der går relativ kort tid fra et materiale er bestilt/reserveret, og indtil de har materialet i hænderne.

- **Gode fysiske omgivelser**

Det er almindelig kendt, at smukke og inspirerende omgivelser stimulerer og motiverer. Man får simpelthen lyst til at blive på biblioteket, hvis omgivelserne er appellerende. Mennesket er konstant, når det drejer sig om oplevelsen af de fysiske rammer. Lys, stemning, æstetisk farve- og interiørvalg, åbenhed og overskuelighed er med til at gøre ophold behageligt. En særlig dimension ved de fysiske rammer er tilpasning til forskellige videnstemaer eller -områder, der ønskes belyst. Ud over muligheden for "intelligente" bygninger – det vil sige bygninger, der gennem særlig anvendelse af informationsteknologi understøtter brugerens formål med besøget - findes der et stort antal muligheder. Kun fantasien sætter grænser. Det kan være et moderne Hightech miljø, det kan være et engelsk klubmiljø fra århundredeskiftet med store bløde lænestole, mørke lokaler og tykke bøger. Eller det kan være et børnebibliotek, der er indrettet som en jungle. Særligt indrettede læringsrum, lydtætte læserum eller studieceller med fjernundervisning - som man ser det i udlandet - er mulige valg.

- **Den geografiske placering**

Naturlige placeringer for biblioteker er i befolkningstætte områder, nær trafikknudepunkter og indfaldsveje for at sikre den maksimale eksponering og den minimale transportvej for publikum. Undersøgelser⁴ viser, at mange brugere af bibliotekerne benytter flere biblioteker. F.eks. besøger de sammen med familien Hovedbiblioteket i weekenden og benytter det lokale bibliotek til hverdag.

2.4. Aktiviteter i bibliotekerne

Bibliotekerne har en mangfoldighed af aktiviteter.

³ Århus Kommunes Bibliotekers brugerundersøgelse fra januar 1997 – "Forventninger til fremtidens folkebibliotek". Heraf fremgår, at 73% af brugerne foretrækker, at biblioteket indkøber flere materialer frem for at ansætte mere personale. Senere, mindre omfattende brugerundersøgelser i 2000, 2002 og 2003 peger i samme retning.

⁴ Århus Kommunes Bibliotekers brugerundersøgelse fra 2002 – "Brug af og tilfredshed med bibliotekerne". Heraf fremgår, at 53 % af brugerne anvender flere biblioteker. Det er især de yngre med længerevarende uddannelser og de studerende, der bruger flere biblioteker.

Bibliotekerne stiller bøger, tidsskrifter, lydbøger, musikbærende medier, lydfiler, multimedier, Cd-rom, e-bøger, elektroniske tidsskrifter, net tjenester, web-baserede videnportaler, databaser og pc'er med internetadgang til rådighed for brugerne. Disse medietyper indeholder tilgængelig viden og information om alle tænkelige temaer og stofområder.

Bibliotekspersonalet løser en række formidlingsfunktioner - både i forhold til voksne og i forhold til børn - eksempelvis:

- vejledning om indholdet i bibliotekets fysiske materialer, såvel indenfor skønlitteratur, musik, film og kunst som indenfor faglitteratur, viden- og artikelbaser
- reservation, bestilling og fremskaffelse af materialer fra andre biblioteker
- vejledning i anvendelse af web-resurser, eksempelvis fremfindning af web-resurser, inkl. databasesøgning, og hjælp til selvhjælp (metoder, gode råd, kildekritik m.v.)
- vejledning i materiale om offentlig information, som f.eks. lokalplaner, kommunal og statslig information
- undersøgelse og besvarelse af forespørgsler fra brugere af bibliotekerne inden for alle emner
- elektronisk formidling, som f.eks. opbygning af hjemmesider med linkbeskrivelser inden for relevante emner, deltagelse i nationale net tjenester som Biblioteksvagten, Folkebibliotekernes Netguide, Litteratursiden.dk, Danske Billeder, berigelse og strukturering af Århus Kommunes Bibliotekers egne hjemmesider med aktuelle links, arrangementskalender, nyhedsliste, lokalhistorie, særlige hjemmesider for børn eller for flygtninge/indvandrere, forhandling og indkøb af licenser til fuldtekstdatabaser, digitale billeder, digital musik og databaser
- biblioteksorienteringer og internetkurser/internetundervisning
- varetagelse af særlige målgruppers behov, som f.eks. depotservice for ældre på plejehjem, "Biblioteket- Kommer"-ordningen for immobile brugere, depotordning i børnehaver m.v.
- særlige ydelser mod betaling, f.eks. kurser og konsulentopgaver, erhvervsinformation

Bibliotekerne har netværkssamarbejde med andre biblioteker – lokalt, regionalt, nationalt og internationalt. Der er et udbygget samarbejde med Biblioteksstyrelsen og Kulturministeriet og et tæt samarbejde med lokale aktører, som f.eks. lokalcentre, skoler, idrætsforeninger, museer, arkiver etc.

Bibliotekerne iværksætter en række kulturelle arrangementer, f.eks. forfatterbesøg, debatmøder, oplæsninger, børneteater, eventyrtimer, udstillinger af lokalt tilsnit samt udstillinger af lokale kunstnere og kunsthåndværkere.

Der er avislæsesale, læsepladser og IT-arbejdspladser til publikum. Bibliotekerne har mødelokaler og sale med forskellige faciliteter, der kan anvendes dels internt, dels til folkeoplysende aktiviteter.

Bibliotekerne har lokalhistoriske samlinger, lydavis og vejlednings-, informations- og referencefunktioner, som f.eks. erhvervsinformation, der er specialiseret i at fremskaffe erhvervsrelevante informationer til virksomheder.

2.4.1. Det fysiske bibliotek

Det fysiske bibliotek har mange andre funktioner end blot at udlåne materialer såsom bøger, musik og videoer.

Det fysiske bibliotek har følgende hovedfunktioner:

- Kulturcenter, hvor biblioteket er ramme om en kulturel og kunstnerisk oplevelse og udfoldelse, herunder arrangementer, udstillinger, værksteder, mødelokaler og øverum m.m. Som eksempler på samarbejdspartnere kan nævnes idrætsforeninger, lokalhistoriske arkiver, kirker, kunstmuseer, lokalradio/TV, medborgerhuse, musikgrupper, teaterforeninger og skoler.
- Videncenter, hvor biblioteket er ramme om uddannelse og oplysning, herunder studiefaciliteter samt målrettet biblioteksorientering og -søgning m.m. Som eksempler på samarbejdspartnere kan nævnes oplysningsforbund, gymnasier, folkeuniversitetet, VUC, daghøjskoler, erhvervsuddannelser, højskoler og universitetet.
- Informationscenter, hvor biblioteket er ramme om information til såvel offentligheden som til den målrettede bruger, herunder referenceservice, samfundsinformation, erhvervsservice, EU-information og turistservice m.m. Som eksempler på samarbejdspartnere kan nævnes iværksættere, private virksomheder, turistforeninger, handelsstandsforeninger, fagforeninger, EU-kommissionen og teknologiske forskningscentre som IT-byen Katrinebjerg.
- Lokalsamfundscener, hvor biblioteket er ramme om hverdagens sociale liv, herunder værested, rådgivning, opsøgende virksomhed i forhold til udsatte grupper, lydavis samt tilbud til institutioner m.m. Som eksempler på samarbejdspartnere kan nævnes børnehaver, fritidshjem, skoler, miljøgrupper, selvhjælpsgrupper, foreninger, handicaporganisationer, sundhedsvæsen, indvandrerforeninger og ældreinstitutioner.

Det er samspillet mellem alle disse funktioner og muligheder, der gør det lokale fysiske bibliotek af uvurderlig betydning. Der er ingen grund til at tro, at de digitale medier vil mindske behovet for et fysisk bibliotek, da det fysiske biblioteks betydning som beskrevet rækker længere end blot til at give adgang til forskellige materialer. Men det er klart, at det fysiske biblioteks andre funktioner vil komme mere i fokus, hvis bøger, tidsskrifter, musik og film i et større omfang i fremtiden bliver digitalt tilgængelig fra brugernes hjemme-pc.

2.4.2. Det virtuelle bibliotek

Den nationale IT-strategi "Det Digitale Danmark" tildeler bibliotekerne en central rolle i vidensamfundet. Det hedder om folkebibliotekerne:

"Folkebibliotekerne er en væsentlig resurse i regeringens bestræbelser på at udvikle et netværkssamfund for alle. En ny lov om biblioteksvirksomhed vil give befolkningen bedre muligheder for at få adgang til information. Efter lovforslaget vil folkebibliotekerne blive forpligtet til, udover bøger med videre, at give adgang til internet og digitale informationsressurser og til at udlåne musikbærende materialer og cd-rom. Endelig vil der efter lovforslaget blive åbnet for adgang til, via internet, at søge og bestille materialer på bibliotekerne".

Der er derfor ingen tvivl om, at de digitale tjenester og ydelser har fået en stor betydning og vil få endnu større betydning i de kommende år. Med bibliotekslovens fulde ikrafttræden i 2003 er der sat ekstra fokus på digitale tjenester. Det er derfor vigtigt, at bibliotekerne er opgraderet til at kunne understøtte denne udvikling, således at brugere på alle niveauer kan få hjælp og vejledning.

3. Status på Århus Kommunes Biblioteker

3.1. Økonomisk udvikling

I perioden 1991 til 2003 er der sket en realvækst i økonomien for de fleste kommunale områder i Århus. På biblioteksområdet har væksten været negativ.

Nettodriftsbudg. kr./indbyggere	1991	2003	Realvækst Procent ⁵
Kommunalt budget	21.109	33.236	+ 20,6
Folkeskoler	2.530	4.834	+ 13,9
Fritidsvirksomhed	459	1.100	+ 102,9
Museer	44	86	+ 58,7
Anden kultur	209	403	+ 56,0
Biblioteker	346	332	- 40,8

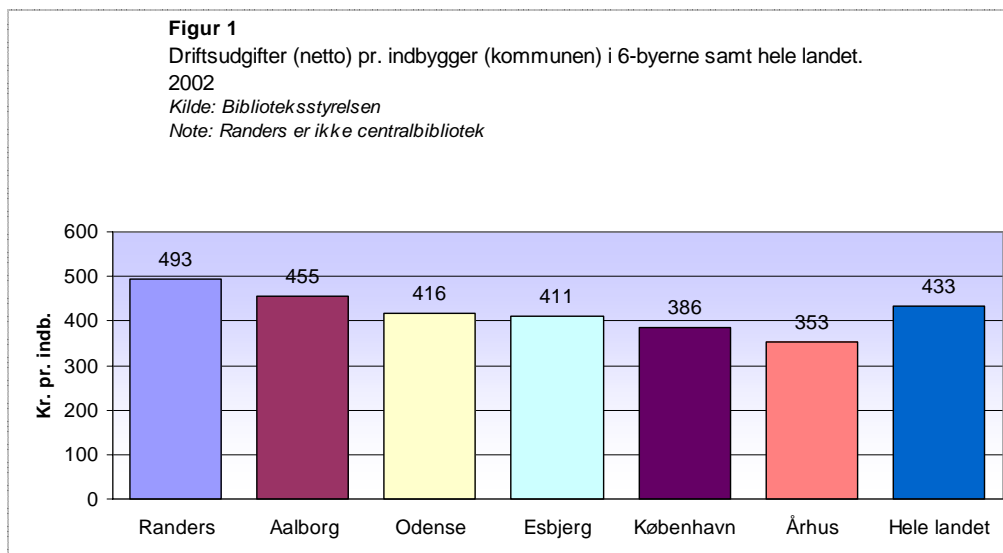
Kilde: 5-by (6-by) nøgletal 1991 og 2003 samt Århus Kommunes budgetinstruktion.

3.1.1. Nettodriftsudgifter pr. indbygger

I 2003 anvendte kommuner med over 25.000 indbyggere i gennemsnit 497 kr. pr. indbygger på biblioteksdrift, mens Århus Kommune anvendte 391 kr. pr. indbygger⁶.

Hvis Århus Kommune skulle anvende lige så meget som landsgennemsnittet ville det betyde en forøgelse af det årlige nettodriftsbudget på 32 mio. kr.

I figur 1 ses nettodriftsudgifterne pr. indbygger i 2002 ved det samlede biblioteksvæsen for de største kommuner samt for hele landet. Århus Kommune ligger markant på det laveste niveau med hensyn til nettodriftsudgifter pr. indbygger.

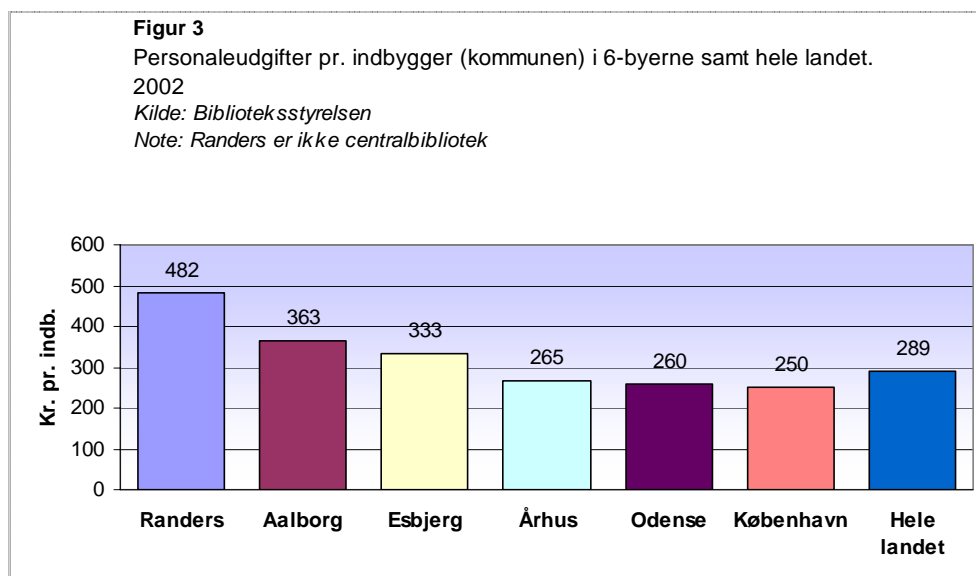
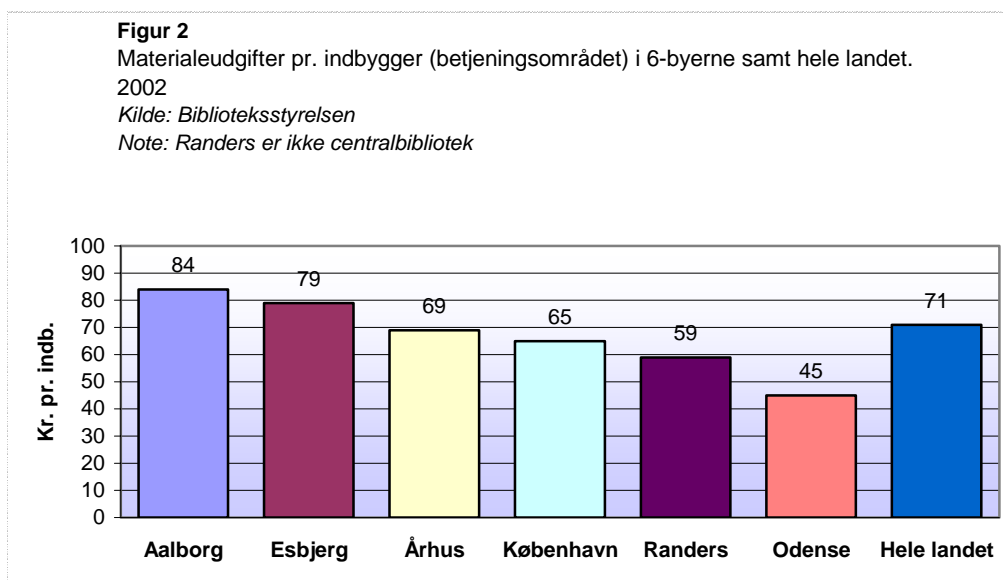

⁵ Realvæksten er beregnet på grundlag af fremskrivningsprocenterne i Århus Kommunes budgetinstruktion, således at den faktiske udgift i budgettet er sammenholdt med den udgift, som en fremskrivning af 1991-niveauet til 2003 ville have været. Der er ikke korrigeret for ændringer i opgaveporteføljer.

⁶ Indenrigsministeriets kommunale nøgletal, 2003. Danmarks Biblioteker, 2003, nr. 9.

3.1.2. Materiale- og personaleudgifter

Figur 2 viser en sammenligning af materialeudgifterne pr. indbygger i 2002 i de største kommuner samt for hele landet. I figur 3 er der en sammenligning af personaleudgifterne pr. indbygger i 2002 i de største kommuner samt for hele landet. Det fremgår af disse figurer, at Århus Kommunes Biblioteker ligger lavere end landsgennemsnittet med hensyn til materialeudgifter pr. indbygger og med hensyn til personaleudgifter pr. indbygger.

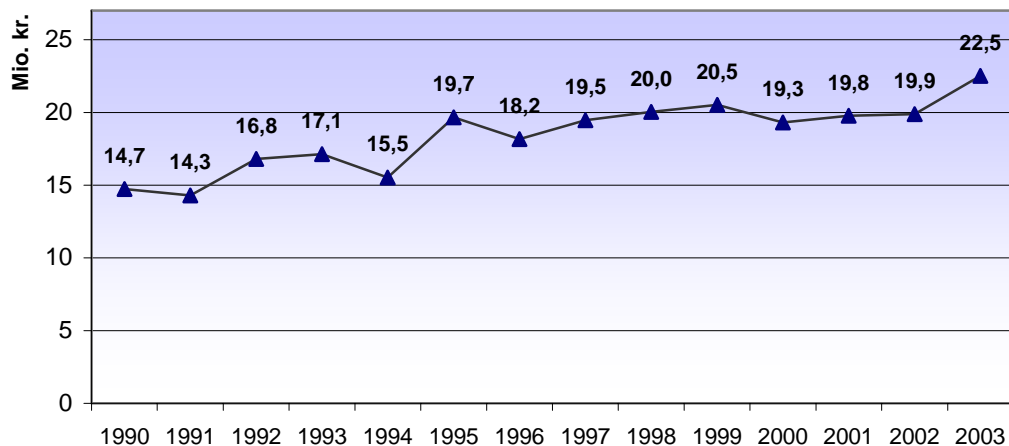
I Århus Kommunes Biblioteker har der gennem de seneste 13 år været anvendt en stadig større andel af det samlede budget til materialekontoen, mens der har været et væsentligt fald i antallet af personaleenheder. Det illustreres ved figur 4 og figur 5.

Figur 4

Materialeudgifter i ÅKB angivet i 2002-priser. 1990 - 2002

Kilde: Biblioteksstyrelsen og kommunens oversigt over løn- og prisstigninger. Det generelle prisindeks er anvendt ved omregning til 2002-priser.

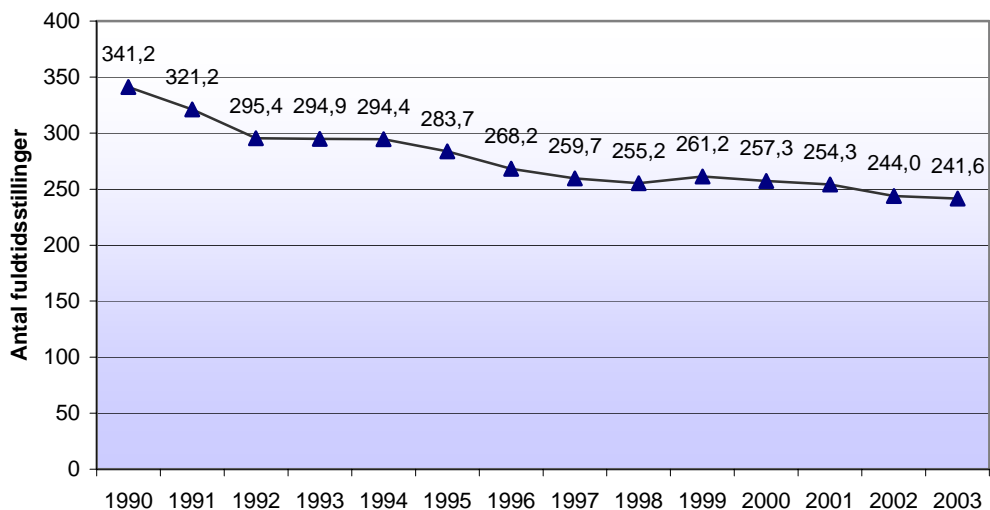
Note: Fra år 1990 - 93 anvendes budgettal.

Figur 5

Antal fuldtidsansatte i ÅKB. 1990 - 2003

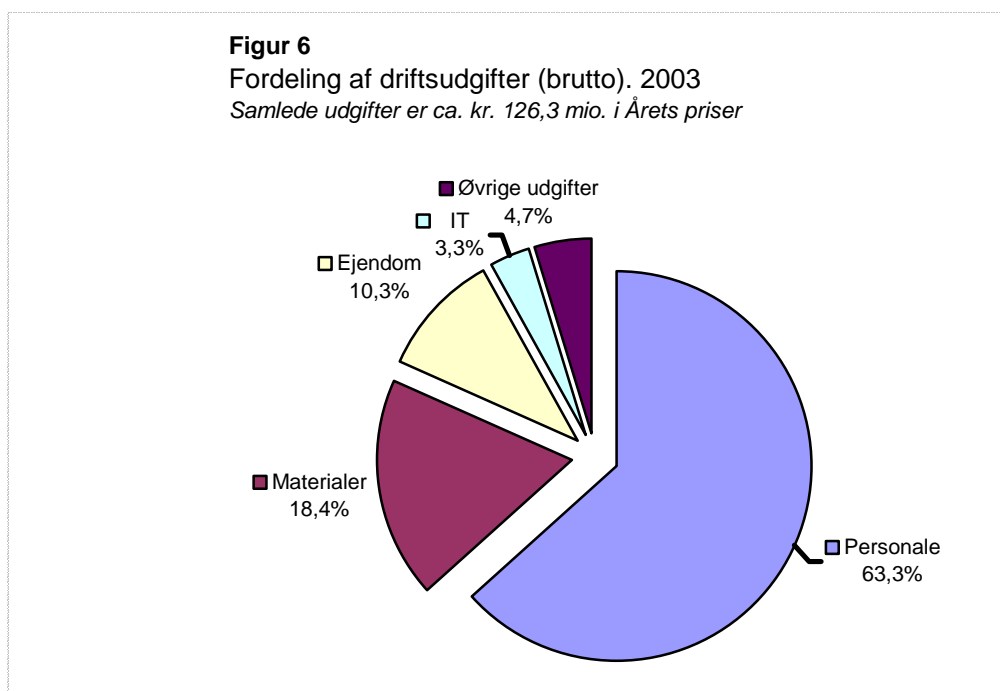
Kilde: Århus Kommune. Bemærkninger til regnskab for 1990 - 2003

Figur 5 viser udviklingen i antallet af fuldtidsstillinger over tid. Faldet i antallet af personaleenheder skyldes dels udmøntningen af spareforlig, dels en bevidst prioritering, som har flyttet midler fra personale- til materialeudgifter.

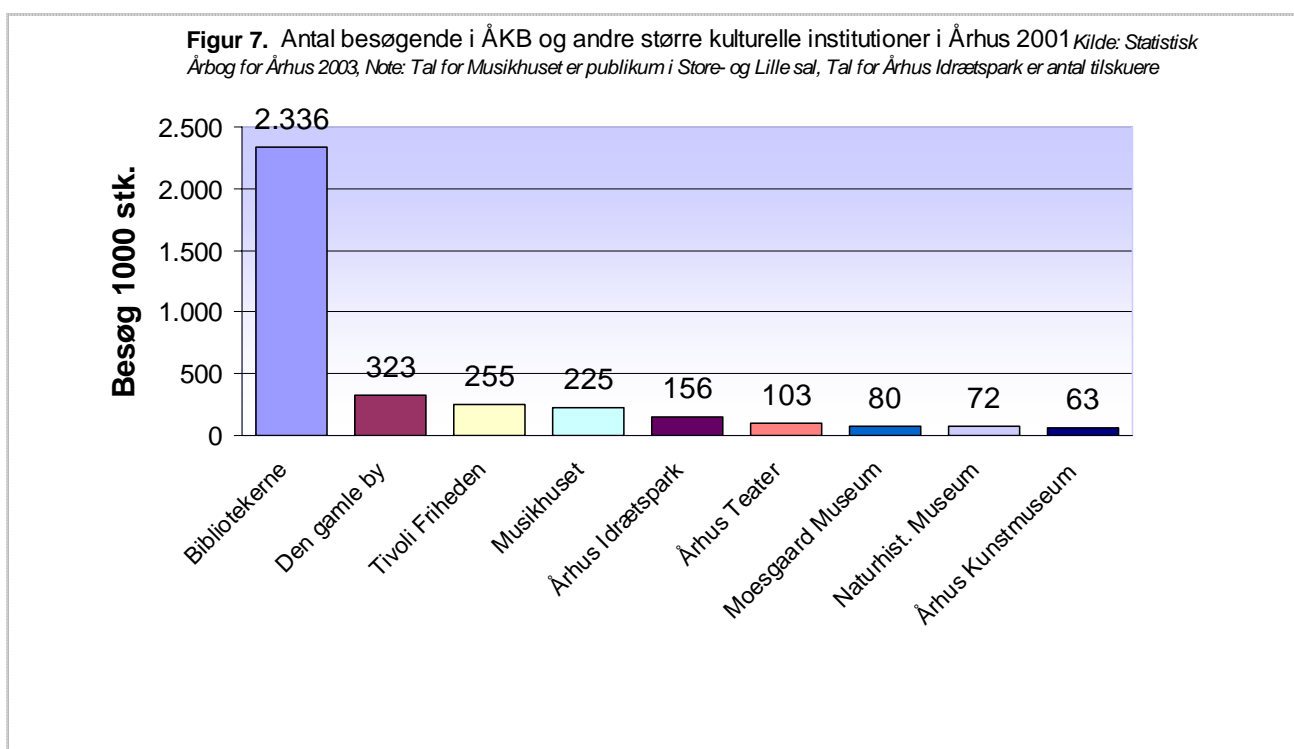
3.1.3. Fordelingen af driftsudgifter

Figur 6 viser fordelingen af driftsudgifter til det samlede biblioteksvæsen i 2003 (brutto).

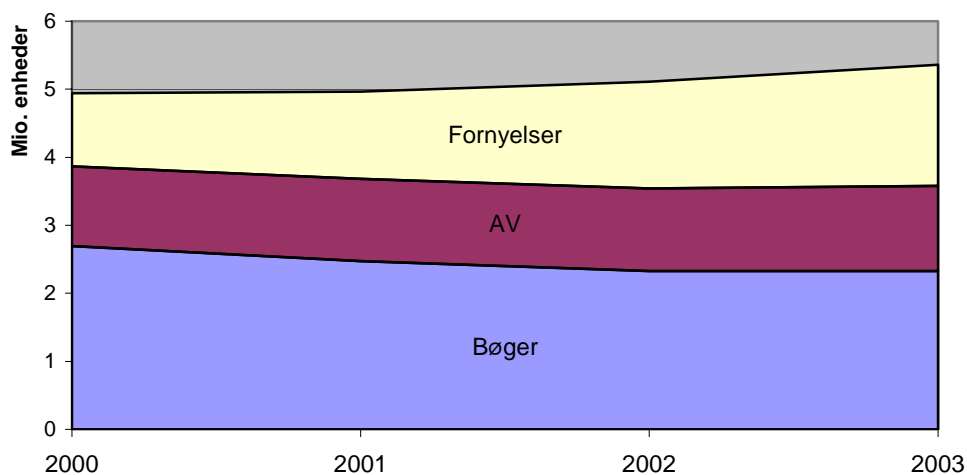

3.2. Besøg og udlån i bibliotekerne

Bibliotekerne er den mest besøgte kulturinstitution i Århus Kommune. Det fremgår af nedenstående figur 7. I forhold til kulturformidling og videnspredning har bibliotekerne således en helt central position for borgerne i Århus Kommune.

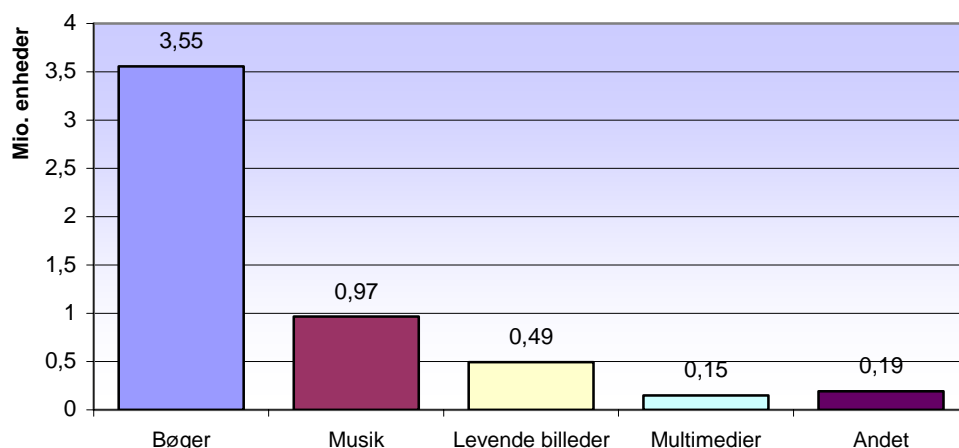

Figur 8
Udlån i ÅKB fordelt på materialetyper og fornyelser
2000 - 2003

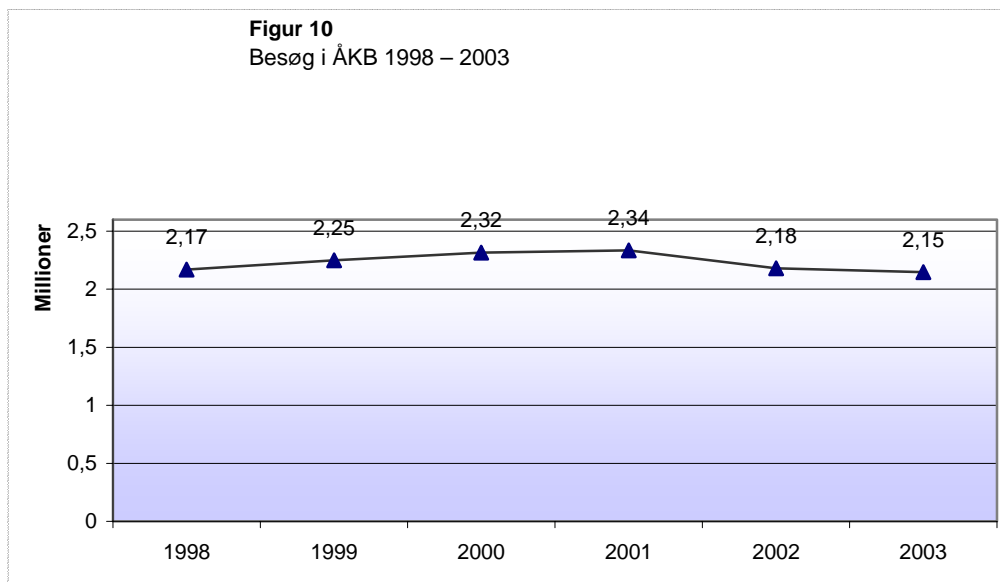

Der er i perioden fra 2000-2003 et mindre fald i udlånet af bøger, mens der er i samme periode er en stor stigning i antallet af fornyelser, navnlig web-fornyelser. Som det fremgår af både figur 8 og figur 9, udgør bøgerne fortsat langt den største andel af de udlånte materialer.

Figur 9
Udlån i ÅKB incl. fornyelser fordelt på materiale-typer.
2003

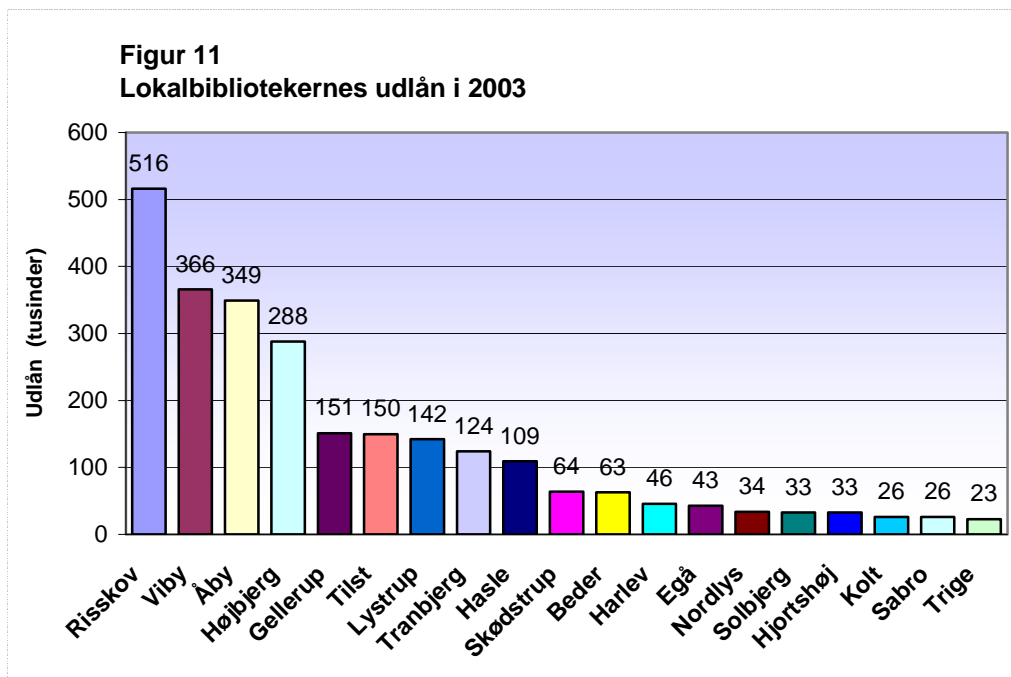

Figur 10 viser, at besøgstallet i perioden fra 1998 til 2001 er let stigende – mens der er et mindre fald fra 2001 til 2002. Faldet videreføres i 2003. Det skyldes formentlig en stigende benyttelse af de web-baserede medier.

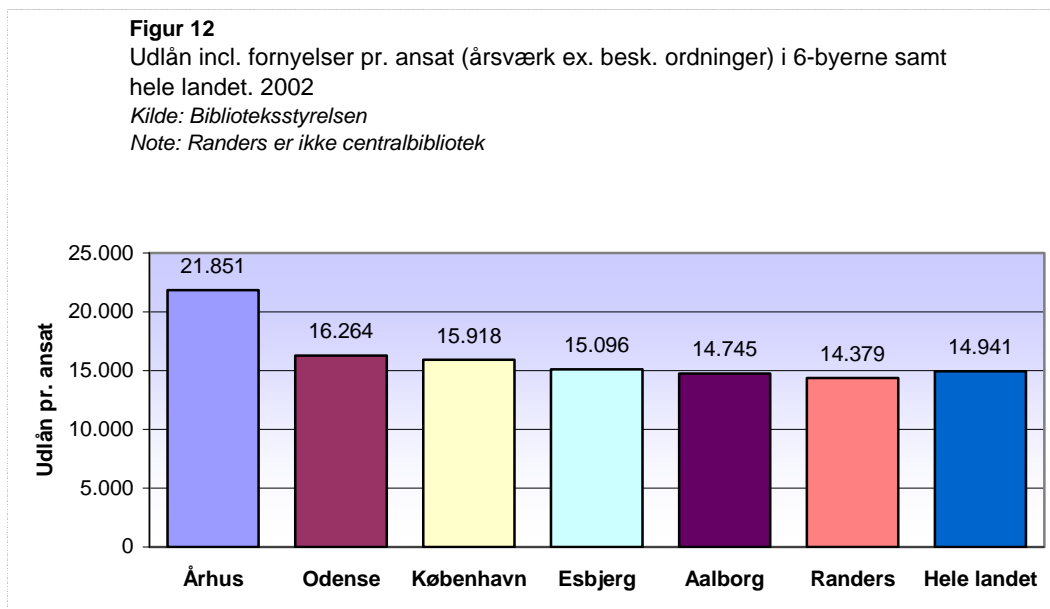
3.2.1 Udlån i Lokalbibliotekerne

Figur 11 viser udlånet fra lokalbibliotekerne i 2003. Forskellen på bibliotekerne, målt i aktivitet, er ganske stor. Udlånet fra Risskov Bibliotek er større end summen af udlånet fra de 11 mindste lokalbiblioteker.

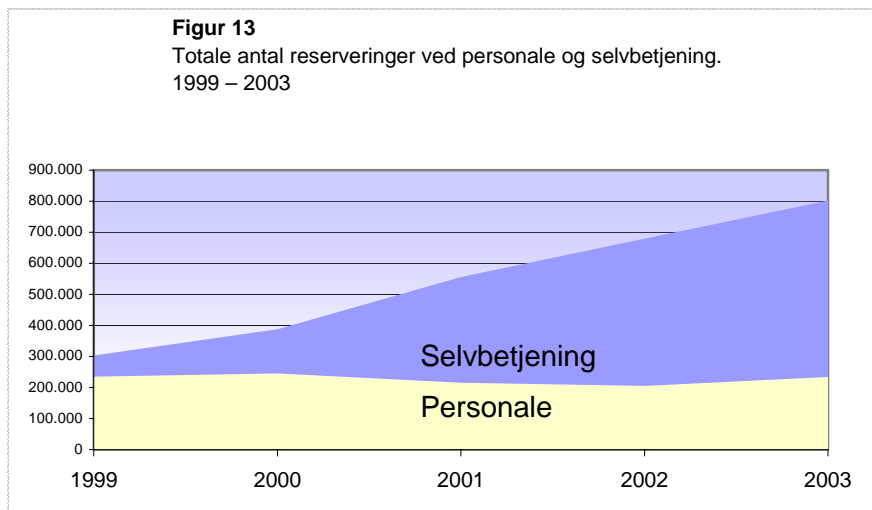
3.2.2. Udlån pr. medarbejder

I figur 12 er der en opgørelse over antallet af udlån pr. medarbejder for de største kommuner samt for hele landet. Det fremgår heraf, at Århus Kommunes Biblioteker i 2002 var det biblioteksvæsen, der havde de fleste udlån pr. medarbejder. Det er resultatet af en bevidst satsning på selvbetjening og automatisering.

3.2.3. Reserveringer

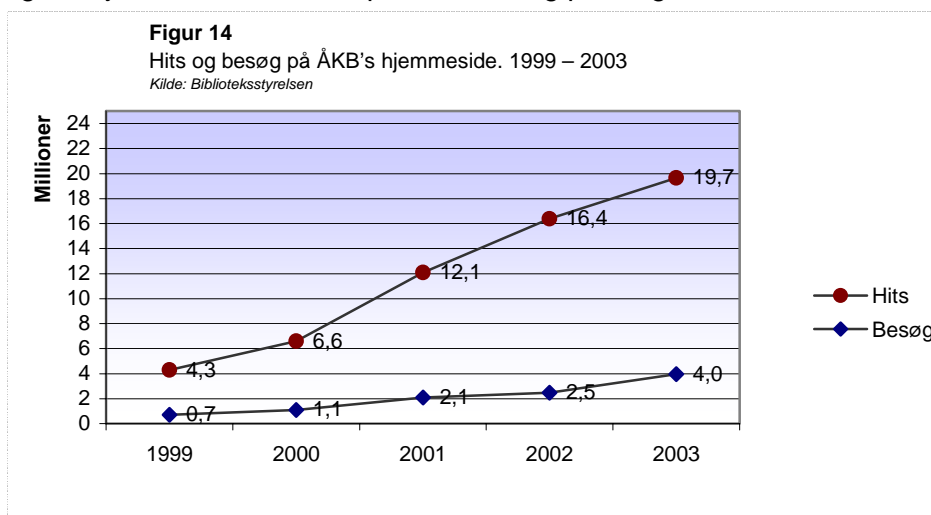
Figur 13 viser, at det samlede antal reserveringer i perioden 1999 til 2003 er steget markant.

Selv om stigningen er relateret til selvbetjente reserveringer, hvor brugerne selv reserverer eller bestiller materialer over internettet, er det en stor resurse-mæssig belastning, da der bliver reserveret langt flere materialer end tidligere, og da materialerne skal findes frem fra hylderne og gøres klar, når reserveringen skal ekspederes. Endvidere skal materialerne ofte transporteres fra et bibliotek til et andet.

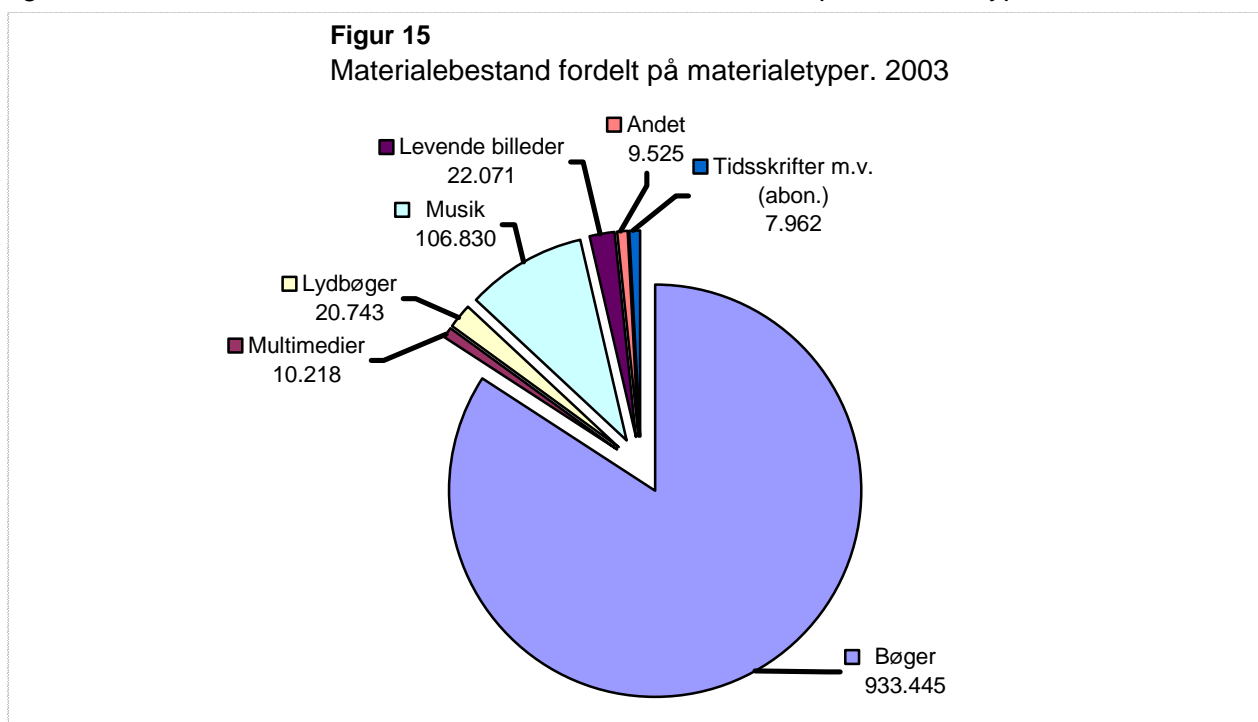
3.2.4. Besøg og hits på hjemmesiden

Figur 14 viser, at der i perioden 1999 til 2003 er en stigning i antallet af besøg på Århus Kommunes Bibliotekers hjemmeside samt en meget stor stigning i antallet af hits⁷. Dette indikerer, at Århus Kommunes Bibliotekers meget målrettede arbejde med digitale tjenester har haft en positiv virkning på brugernes adfærd.

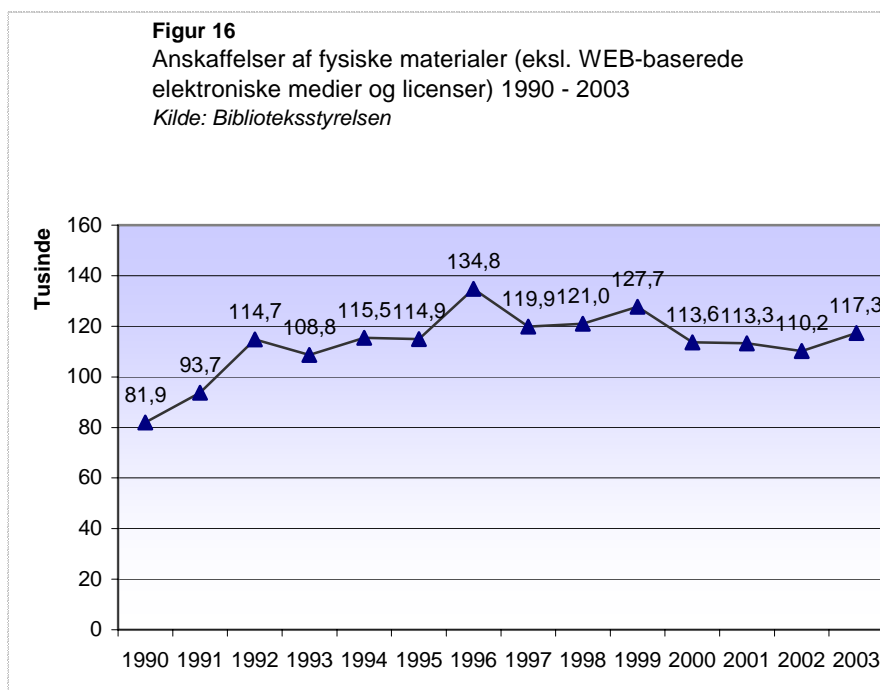
3.3. Materialebestand

Figur 15 viser, hvorledes materialebestanden i 2003 var fordelt på materialetyperne.

⁷ Definitionen af hits er ifølge budgetbemærkningerne følgende: "Sidevisninger defineres som en fil af typen htm, html eller asp, der vises for brugeren som en enkelt præsentation og er resultatet af, at brugeren har givet en forespørgsel og får etableret en forbindelse til en selvstændig URL (Uniform Resource Locator)". En mere forenklet forklaring er, at der er tale om en sidevisning, der kun tæller med, når alle en sides enkelte dele er blevet vist.

Figur 16 viser et mindre fald i antallet af anskaffelser af fysiske materialer siden 1996. Det skyldes primært, at en stigende andel af materialekontoen anvendes til licenser til forskellige internetbaserede produkter, som f.eks. tidsskrifter, e-bøger, musik m.v. Disse internetbaserede produkter tæller ikke med i antallet af materialeanskaffelser.

Den 1. juli 2000 trådte en ny bibliotekslov i kraft. Med denne lov er der sket en udvidelse af materialeforpligtelsen, således at det er folkebibliotekets opgave at give adgang til en lang række typer af medier⁸.

Det er således obligatorisk ud over bøger og tidsskrifter også at give adgang til musik, internet og multimedier. Med undtagelse af video er de fleste medietyper nu obligatoriske⁹.

Samtidig fremgår det af lovens forarbejder, at det er en politisk målsætning, at niveauet for boganskaffelser fastholdes.

Der er derfor sket en væsentlig udvidelse af folkebibliotekernes forpligtelser med den nye lov.

De forøgede udgifter til bibliotekernes virksomhed forudsættes ifølge lovens forarbejder finansieret dels ved forhøjede bloktilskud, dels ved forhøjede bødetakster og endelig ved et udvidet salg af ydelser i bibliotekerne.

⁸ Retten til at låne musikbærende materialer og multimedier på andre folkebiblioteker end bopælskommunens bibliotek havde dog først virkning fra den 1. januar 2003.

⁹ Ifølge biblioteksloven skal bibliotekerne bestræbe sig på at stille videogrammer til rådighed, men det er ikke obligatorisk.

Hvert år foretages der på fem af Århus Kommunes biblioteker en brugerundersøgelse. Brugerundersøgelserne viser generelt stor tilfredshed med bibliotekerne¹⁰. Brugerundersøgelser viser, at brugerne ønsker, at bibliotekerne køber bøger og stiller nye materialetyper og elektroniske medier til rådighed¹¹. Forventningerne hos brugerne er, at bibliotekerne har et stort, bredt og varieret medieudbud. Derfor skal en stadig større del af det samlede budget anvendes til indkøb af såvel analoge som digitale medier. Der er særlig fokus på materialer med relevans for læsefremmede og for børn.

Det er et politisk vedtaget mål, at materialekontoen i perioden fra 2001 til 2005 skal vokse fra 17 % til 20 % af nettobudgettet¹².

3.3.1. Bøger

Som nævnt fremgår det af lovens forarbejder, at det er en politisk målsætning, at niveauet for boganskaffelser fastholdes.

Århus Kommunes Biblioteker vil følge udviklingen, hvad angår nye produktions- og præsentationsformer for boglige tekster. Endvidere skal mulighederne for udlån af elektroniske bøger, f.eks. via hjemmesiden, udbygges. Der skal også arbejdes yderligere med elektroniske tidsskrifter, der via licensbetaling stilles vederlagsfrit til rådighed for brugerne af bibliotekerne.

3.3.2 Musik og multimedier

Det er et politisk vedtaget mål, at mindst 30 % af det samlede materialebudget skal anvendes til indkøb af ikke-trykte medier med særlig relevans for læsefremmede (video, DVD, musik, lydbøger, sprogstimulerende og læse-let medier)¹³.

Udlån af musik er meget populært blandt brugerne af Århus Kommunes Biblioteker.

Det er nu muligt for brugerne lovligt at downloade musikfiler via bibliotekernes hjemmeside.

¹⁰ Århus Kommunes Bibliotekers brugerundersøgelse fra 2002 – "Brug af og tilfredshed med bibliotekerne" – viser, at 91 % af brugerne har oplevet, at bibliotekernes kerneydelser er forbedret (46%) eller uændret (45 %) i perioden 2001-2002. Tilsvarende angiver 93 % af brugerne, at bibliotekernes udvalg i høj grad eller nogenlunde matcher deres behov. Brugernes tilfredshed er vægtet med den procentvise brug af de enkelte ydelser (1478 svarpersoner, november 2002).

¹¹ Eksempelvis kan nævnes en brugerundersøgelse fra januar 1997 – "Forventninger til fremtidens folkebibliotek", hvoraf det fremgår, at 52 % af brugerne går ind for, at biblioteket skal koncentrere sig om indkøb af bøger, mens 33 % foretrækker, at biblioteket stiller nye slags medier og elektroniske medier til rådighed. Brugerne kunne vælge mellem 13 materialekategorier, da de skulle give deres bud på, hvilke materialer biblioteket skulle have flere af. Der måtte kun markeres tre kategorier. Topscorerne var faglitteratur (57%), skønlitteratur (53%), musik (36%), håndbøger og leksika (27%), internet og databaser (24 %) og cd-rom (23 %). I bunden lå aviser (7%), lokalhistoriske materialer (7%) og lydbøger (6%). En brugerundersøgelse fra 2002 – "Brug af og tilfredshed med bibliotekerne" – bekræfter denne tendens. Den viser, at 54 % vægter indkøb af bøger højest, 25 % indkøb af musik, video og cd-rom. 66 % vægter indkøb af flere forskellige bøger, mens 15 % vægter indkøb af flere populære bøger.

¹² Århus Kommunes budgetmærkninger til årsbudgettet for 2003 og budgetoverslag for 2004-2006 s. 210.

¹³ Århus Kommunes budgetmærkninger til årsbudgettet for 2003 og budgetoverslag for 2004-2006 s. 211.

Århus Kommunes Biblioteker stiller allerede en hel del forskellige multimedier til rådighed for brugerne, eksempelvis CD-rom, DVD, playstations, e-bøger m.v. Disse medier er meget efterspurgt.

Der er grund til at formode, at der i de kommende år vil ske en markant stigning i nye former for multimedier.

3.3.3. Licenser

Der sker i disse år en stor stigning i antallet af informationer, der er tilgængelig via internettet. Mange af disse tilbud om informationer er imidlertid kun tilgængelig i online-databaser mod betaling. For at sikre borgerne lige og fri adgang, også til de betalingsbelagte elektroniske informationer, udvikler Århus Kommunes Biblioteker derfor bibliotekets service med formidling af gratis adgang til disse resurser.

Århus Kommunes Biblioteker abonnerer på ca. 4000 databaser.

Der anvendes allerede på nuværende tidspunkt en stigende andel af materialekontoen på licenser til sådanne databaser.

Der arbejdes på i større omfang at indgå licensaftaler, som gør det muligt for brugerne at få gratis adgang til databaserne fra deres hjemme-pc.

Det er en kompliceret opgave at indgå og administrere databaselicensaftaler, og en del af licensaftalerne indgås da også i samarbejde med andre biblioteker i landet eller med Kulturministeriet. Det gør det muligt at opnå mere fordelagtige licensaftaler.

3.3.4. Internet

Brugerne af bibliotekerne i Århus Kommune kan via deres hjemme-pc bestille og reservere biblioteksmaterialer. En web-bestilling går ind som en såkaldt "global reservering" i systemet. Det betyder, at det bibliotek, der først modtager et reserveret biblioteksmateriale, foretager ekspeditionen af udlånet. Hvis en låner fra Risskov laver en reservering på en bog, vil den blive foretaget i materialesamlingerne i alle biblioteker i Århus Kommunes Biblioteker. Hvis bogen først kommer hjem til Åby Bibliotek, vil den blive sendt med intern transport til Risskov Bibliotek, hvor låneren kan afhente den. Det betyder, at reserveringen kan ekspederes meget hurtigere, end hvis den kun blev foretaget i Risskops egen samling. Den "globale reservering" er derfor en god service for brugerne, men det er en resursekrævende ordning for biblioteksvæsenet, da mange materialer skal pakkes og transporteres mellem bibliotekerne.

Brugerne anvender i stor målestok de nævnte ordninger, der giver en hurtig og nem ekspedition. Der er sket en meget kraftig stigning i antallet af web (selvbetjente)-bestillinger og -reserveringer, hvilket fremgår af figur 13, se ovenfor side 17.

Århus Kommune Biblioteker har etableret en lang række net tjenester. Nedenfor er der en oversigt over de p.t. eksisterende net tjenester:

<u>E-service</u>	<u>Indhold</u>
Biblioteksbasen	Bibliotekskatalog med over 350.000 titler
Lånerstatus og fornyelser	Oversigt over reserverede og hjemlånte materialer
E-mails til reserv. og hjemkaldelser	Interaktiv blanket til e-mail kommunikation
Artikelbasen	Indeks over artikler i danske aviser/tidsskrifter
Top-ti	Daglig liste over de 10 mest reserverede titler inden for bøger, musik og film
Eteket	Elektroniske tekster, billeder og musik til download
Fremtidsmusikken	Projekt om digital musikdistribution
Hovedbibliotekets on-line auktion	On-line auktion over særligt interessante kasserede bøger, LP'er og CD'er
Opgavesiden	Gode ideer/vejledninger/hjælp til opgaveskrivning
E-tidsskrifter	Adgang til danske og udenlandske e-tidsskrifter i fuld tekst
Erhvervs-information	Information om erhvervsrelaterede forhold i ind- og udland
EU-InfoPoint	Direkte adgang til EU-information
Finfo	Information for etniske minoriteter om det danske samfund
BibNyt	Ugentlig elektronisk nyhedsmagasin fra Hovedbiblioteket
Din personlige nyhedsliste	Personlig abonnementservice med ugentlig mail indeholdende nyindkøb i bibliotekerne inden for egne interesseområder
USE - uddannelse studium erhverv	Information til elever og studerende, der skal vælge uddannelse, studium eller erhverv
Aktuelle links	Links til udvalgte og populære hjemmesider

<u>Børn</u>	
BogKidz	Anmeldelser af børnebøger
Spillehjørnet	Gode spil for børn i alle aldre
Børnekultur Århus	Forum for børnekultur
Playstationspil	Tilbud om sms-besked om nye playstationspil på bibliotekerne
Potter & Co.	En læseklub for børn mellem 10 og 14 år
<u>Litteratur</u>	
Litteratsiden	Informations- og inspirationssted om skønlitteratur på nettet
ForfatterNet	Hjemmesider om danske nulevende skønlitterære forfattere
Bibliotekar online	Forslag til læsning om aktuelle emner og genrer
<u>Lokalhistorie</u>	
Danske Billeder	Database med lokalhistoriske billeder
Århus Billeder	Database med lokalhistoriske billeder fra Århus-området
Århus Leksikon	Korte leksikonartikler om Århus før og nu
Folketællinger	Folketællingerne i 1878, 1801, 1834, 1845 og 1860
Lokallitteratur Århus Amt	Database om trykt litteratur om personer, steder, institutioner, foreninger og andre lokale forhold
Vielsesdata	Vielser i sognene i det tidl. Århus Amt 1750 - 1862
Århus Borgerbog	Erhvervelse af borgerskab i Århus Købstad 1750 - 1862
Bygningsnumre i det gamle Århus	Oversigt over fortløbende husnumre i Århus Købstad i 1800-tallet
Lokalarkiver	Smagsprøver på indholdet i de lokalhistoriske arkiver i Århus

Nogle af netjenesterne er opstået i Århus Kommunes Biblioteker og er senere blevet landsdækkende tjenester, som udvikles i et netværkssamarbejde mellem mange biblioteker. Det gælder f.eks. Eteket, Fremtidsmusikken, Finfo, Litteratsiden, ForfatterNet og Danske billeder. Staten har bidraget til en del af udviklingsaktiviteterne gennem forskellige udviklingspuljer.

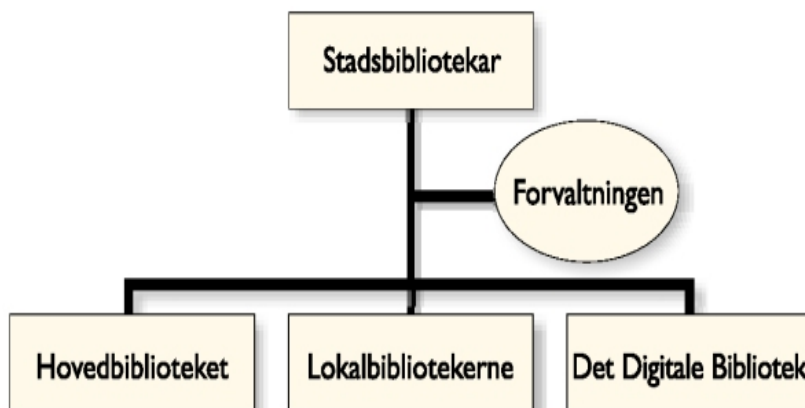
Et af de vigtigste udviklingsområder i Århus Kommunes Biblioteker vil være muligheden for at kunne distribuere bibliotekets ydelser over internettet. Der er bl.a. igangsat følgende projekter:

- Projektet BibCast har til formål at teste mulighederne for at distribuere lydfiler, video- og filoptagelser samt kort-, dokumentar- og featurefilm.

- Projektet "Fremtidsmusikken" har til formål at tilbyde bibliotekets lånere digital musik via internettet.
- Århus Kommunes Biblioteker vil give mulighed for adgang til danske og udenlandske e-bøger. Dette vil fortrinsvis dreje sig om skønlitteratur og lærebøger. E-bøgerne vil kunne downloades med automatisk sletning ved lånetidens udløb.
- Projektet "Fremtidens Hybride Bibliotek" er forankret i IT-byen Katrinebjerg og har til formål at udforske mulighederne i kombinationen af IT og det fysiske læringsrum i bibliotekerne.
- Århus Kommunes Biblioteker tilbyder mulighed for betaling af særlige serviceydelser, gebyrer og andre mellemværender via hjemmesiden.

3.4. Organisation

Århus Kommunes Biblioteker består i dag af et Hovedbibliotek, Det Digitale Bibliotek og Lokalbibliotekerne, som omfatter 18 lokalbiblioteker¹⁴. Endvidere er der en Forvaltning, der er stabsfunktion for stadsbibliotekaren.

Som et led i moderniseringen af den offentlige administration og tilpasning til markedsvilkår har Århus Kommunes Biblioteker deltaget i et forsøg med intern kontraktstyring. Intern kontraktstyring er med virkning fra 2003 gjort permanent.

3.4.1. Lokalbibliotekerne

Lokalbibliotekerne består af 18 biblioteker¹⁵. Der er 9 store og mellemstore biblioteker samt 9 mindre biblioteker, heraf 3 kombibiblioteker. Lokalbibliotekerne har desuden tilknyttet 22 lokalhistoriske samlinger og arkiver.

Bibliotekerne kan tilbyde alle relevante medieformer, herunder både de trykte materialer som bøger, aviser og tidsskrifter, og de øvrige medier, f.eks. musik, lydbøger, video/DVD og digitale ydelser. Materialebestanden i alle lokalbibliotekerne tilsammen var i 2002 på ca. 620.000 materialeenheder.

Størstedelen af udlånet til kommunens borgere foregår fra de lokale biblioteker. Af de ca. 5,1 mio. udlån i 2002 i Århus Kommunes Biblioteker var ca. 63 % udlån i lokalbibliotekerne.

Besøgende i Lokalbibliotekerne udgør ligeledes ca. 63 % af det samlede besøg i Århus Kommunes Biblioteker.

Den øvrige udlåns- og besøgsaktivitet sker fra Hovedbiblioteket.

¹⁴ Pr. 1. april 2004 lukkede Nordlys Bibliotek og to bogbusser. Åbningstiden på lokalbibliotekerne blev reduceret med gennemsnitligt 1,4 time ugentligt pr. bibliotek. På Hovedbiblioteket blev åbningstiden reduceret med gennemsnitligt 2,2 timer ugentligt. Endvidere blev projektmidlerne til lokalhistoriske samlinger fjernet, og der blev foretaget en ekstraordinær administrativ besparelse. Besparelserne er et led i en generel kommunal besparelse. En mindre del skal endvidere finansiere et anlægsbidrag til et kombibibliotek på Næshøjskolen i Harlev.

¹⁵ Indtil 1. april 2004 bestod Lokalbibliotekerne af 19 biblioteker og to bogbusser.

Kerneaktiviteten i Lokalbibliotekerne er som nævnt udlån af materialer. En anden vigtig service er søgning af information via internettet. Der er pc'er til rådighed med adgang til internettet samt til søgning i databaser m.v. i alle bibliotekerne.

Der er mulighed for hjælp og vejledning fra uddannet personale i bibliotekernes åbningstid. Desuden er der selvbetjeningsautomater i alle bibliotekerne, hvor brugerne selv kan udlåne og aflevere materialer.

Det lokale bibliotek er i større eller mindre grad et samlingspunkt i lokalområdet. Der er samarbejde med en række lokale partnere, f.eks. daginstitutioner, skoler, kirker og fællesråd. Der lægges vægt på at skabe forskellige kulturelle tilbud, f.eks. arrangementer for børn og kunststillinger.

Lokalbibliotekerne er af stor betydning for integrationen af flygtninge og indvandrere, navnlig i de lokalområder, hvor der bor mange flygtninge og indvandrere, som f.eks. Gellerup og Hasle. Lokalbibliotekerne benyttes flittigt af flygtninge og indvandrere, der ikke kun er interesseret i bøger og musik, men også i pc'er med internetadgang.

Lokalbibliotekerne deltager aktivt i det tværfaglige, børnekulturelle arbejde. Børnebibliotekerne har en lang tradition for børneaktiviteter som eventyrtime, højtlesning og børneteater med det formål at sikre børns muligheder for kulturel oplevelse, for lyst til læsning og for udvikling.

Der er etableret en række kombibiblioteker, hvor skolens pædagogiske servicecenter og folkebiblioteket i fællesskab driver et kombibibliotek. Der er således skabt mulighed for en smidigere varetagelse af opgaverne, bedre resurseudnyttelse og et bedre servicetilbud ved den synergi-effekt, der opstår, når såvel lokalsamfundets borgere som lærere og elever kan benytte kombibiblioteket.

3.4.2. Hovedbiblioteket

Hovedbiblioteket har ca. 500.000 materialeenheder til udlån til børn og voksne. Det drejer sig om bøger, tidsskrifter, musikmaterialer, lydbøger, videoer, film, cd-rom og multimedier. Materialerne er grundlaget for ca. 1,9 mio. udlån årligt. Der er årligt ca. 800.000 besøgende i Hovedbiblioteket.

Hertil kommer ca. 80.000 billeder i lokalhistorisk samling, 94 avisabonnementer og 1100 tidsskriftsabonnementer.

Hovedbiblioteket har en avislæsesal. Endvidere er der nogle læsepladser spredt ud over publikumsarealet. I alt er der 260 siddepladser til rådighed for publikum.

Hovedbiblioteket har en sal med plads til 150 personer og et mødelokale med plads til 20 personer. Mødelokalerne er udstyret med forskellige faciliteter, såsom Av-midler. Lokalerne anvendes både internt og til folkeoplysende aktiviteter.

På Hovedbiblioteket er der 134 IT-pladser med internetadgang til publikum.

Lydavisen indlæses og redigeres med udgangspunkt i faciliteter på Hovedbiblioteket. Avisen udsendes 53 gange årligt til ca. 230 brugere.

Med udgangspunkt i Hovedbibliotekets materialebestand og elektronisk baserede kilder kan publikum få besvaret spørgsmål om vidt forskellige emner. Erhvervsinformation fremskaffer erhvervsrelevante informationer til virksomheder.

Hovedbiblioteket varetager størstedelen af centralbiblioteksopgaverne i forhold til bibliotekerne i Midt- og Østjylland. Hovedbiblioteket er materialeoverbygning for bibliotekerne og udfører en række rådgivnings-, koordinerings- og uddannelsesopgaver. Hovedbiblioteket er endvidere lokalbibliotek for midtbyen, hvor der bor knap 51.000 borgere.

Lokalhistorisk Samling er placeret i Hovedbiblioteket. Lokalhistorisk Samling rummer en stor samling bøger, fotos og avisudklip, som sammen med andre trykte kilder danner baggrund for et stort og meget anvendt informationstilbud om Århus' historie. Der er ved at blive etableret digital adgang til kildematerialet.

Hovedbiblioteket er til stadighed engageret i en række særlige opgaver. Det drejer sig om kontrakter med arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner, særlige centralbiblioteksopgaver, samarbejdsprojekter med andre biblioteker samt forsøgs- og udviklingsarbejde.

Der er selvbetjeningsautomater samt et af verdens største sorteringsanlæg på Hovedbiblioteket.

Den oprindelige bygning til Hovedbiblioteket er dimensioneret til 70.000 materialeenheder og 100.000 udlån. Der er derfor en kraftig "overbelastning" af bygningen - og mangel på plads til såvel publikum som personale. Derfor har byrådet besluttet, at der skal opføres et nyt Hovedbibliotek, Multimediehuset, i perioden 2006 - 2012.

3.4.3. Det Digitale Bibliotek

I 2001 ændredes organisationsstrukturen for Århus Kommunes Biblioteker, således at den tidligere udviklingsafdeling blev nedlagt og dens opgaver blev overtaget af en mere omfattende nyoprettet afdeling "Det Digitale Bibliotek".

Baggrunden herfor var, at den generelle udvikling for folkebiblioteksområdet gennem flere år havde betydet, at de nye, digitale medier var blevet en stadig større del af bibliotekstilbuddet, og at mængden af internetbaserede tilbud og tjenester var steget meget. Århus Kommunes Biblioteker ønskede derfor at have et optimalt udgangspunkt for at følge med hvad angår medietilbud og kvalitetssikring af digitale biblioteksprodukter.

Det Digitale Biblioteks hovedopgaver er følgende:

- webmasterfunktionen for Århus Kommunes Bibliotekers samlede hjemmesidekompleks
- IT-systemer i forhold til bibliotekerne, fælles biblioteksservere samt overvågning af softwarelicenser
- medieindkøb og katalog

- koordinering af interne og eksterne kurser, projektkoordinering samt koordinering af Århus Kommunes Bibliotekers markedsføring
- biblioteksfaglige konsulentopgaver
- udarbejdelse af oplæg til IT-strategi for biblioteksområdet
- visse centralbiblioteksopgaver – f.eks kursuskoordinering og IT-støtte

3.5. Lovgivningsmæssig og politisk ramme

Der har ikke siden 1991 været politiske overordnede drøftelser af struktur og indhold i Århus Kommunes Biblioteker. Biblioteksloven af 2000 lægger de overordnede rammer for bibliotekerne og deres indhold. I loven er det især ligestillingen af medietyper, der har betydning for det tilbud, som borgerne har krav på. Århus Kommunes Biblioteker opfylder lovens bestemmelser.

Ud over biblioteksloven har især ophavsretsloven og persondataloven betydning for bibliotekernes virke. Ophavsretsloven er af afgørende betydning for det medieindhold, som bibliotekerne kan stille til rådighed i såvel fast som digital form, mens persondataloven regulerer forholdet mellem bibliotekerne og de registrerede brugere.

3.5.1. Byrådsvedtagelser

Århus Kommune har løbende forsøgt at tilpasse sig til udviklingen:

- I 1991 vedtog byrådet et budgetforbedringskatalog som netto betød nedlæggelse af 13 lokalbiblioteker (nedlæggelse af 15 og oprettelse af to nye) samt indførelse af en ekstra bogbus.
- I 1995 vedtog byrådet et budgetforbedringskatalog, hvor biblioteksvæsenet ud over administrative besparelser også blev pålagt etablering af selvbetjeningsautomater på de fem største lokalbiblioteker samt rationaliseringer i forbindelse hermed. Automaterne blev indført i 1997.
- I 1995 vedtog byrådet en decentraliseringsordning for Biblioteksvæsenet, som fastlagde en række nyformulerede politiske mål og delmål, samt en faglig og økonomisk decentralisering til sektorniveau og videre til organisatoriske enheder og biblioteker.
- I 1997 vedtog byrådet en organisationsændring, der med virkning fra 1998 samlede lokalbibliotekerne i område Syd og område Nord til én organisatorisk enhed "Lokalbibliotekerne".
- I 1998 vedtog byrådet en indstilling om projektering af det første kombibibliotek på Kolt Skole ved sammenlægning af Hasselager Bibliotek og Kolt Skolebibliotek. Efterfølgende anlægsbevilling i 2000.

- I 2000 vedtog byrådet indførelse af to-årigt forsøg med intern kontraktstyring blandt andet på biblioteksområdet til ikrafttræden fra januar 2001.
- I 2000 vedtog byrådet projekteringsbevilling til etablering af kombibiblioteker i Trige og Egå ved sammenlægning af folkebibliotekerne med skolebibliotekerne på hhv. Bakkegårdsskolen og Sølystskolen.
- I 2000 vedtog byrådet en projekteringsbevilling til afleverings- og udlånsautomater på alle biblioteker – finansieret inden for Biblioteksvæsenets egen ramme. Anlægsbevilling i 2001 for automaterne, i 2002 for sorteringsanlæg på Hovedbiblioteket.
- I 2000 vedtog byrådet en ændret organisationsstruktur for Århus Kommunes Biblioteker med virkning fra 2001, således at Udviklingsafdelingen og to tekniske afdelinger blev nedlagt, og deres opgaver blev integreret i en nyoprettet afdeling "Det Digitale Bibliotek". Formålet var at skabe det bedst mulige udgangspunkt med hensyn til medietilbud og kvalitetssikring af digitale biblioteksprodukter.
- I 2001 vedtog byrådet en projekteringsbevilling for Virupskolen omfattende blandt andet kombibiblioteket i Hjortshøj.
- I 2003 vedtog byrådet med forliget vedrørende budget 2004-07 at det mindste lokalbibliotek, "Nordlys" lukkes sammen med to bogbusser.
- I 2003 blev der med forliget vedrørende budget 2004-07 vedtaget en 10-årig investeringsplan, "Investeringer i fremtiden", hvor der er afsat netto 316 millioner kr. til opførelse af et Multimediehus til afløsning for det eksisterende hovedbibliotek fra 1934. Multimediehuset vil såvel bygningsmæssigt som på indholdssiden være enestående og vil få stor uddannelsesmæssig, erhvervsmæssig og kulturpolitisk betydning for Århus.

4. Udfordringer for bibliotekerne

4.1. Udfordringen fra "Det Hyperkomplekse Samfund"

Mængden af tilgængelig information og viden stiger - og tilsvarende vil visse dele af befolkningen føle et større behov for at blive guidet gennem "informationsjunglen". Traditionel industri, håndværk, landbrug og fiskeri får stadig mindre betydning, mens salg af knowhow og anden værdiberiget information får stigende betydning. Samfundet er blevet mere uigennemskueligt. Forskere taler om det hyperkomplekse samfund, hvor der sker en højere grad af specialisering selv indenfor specifikke fagområder, og hvor samfundet opsplittes i flere og flere grupperinger og interessefællesskaber. Det er svært for mange at skaffe sig overblik og selv være handlende og udfarende i samfundet. Det opleves som mere individorienteret og fragmenteret, hvor der ikke er så klare og fastlagte normer for, hvad der er rigtigt og forkert. Hvad angår religiøs, filosofisk og politisk livsanskuelse er der en mangfoldighed af muligheder. Også i hverdagen, hvor mennesker mere frit kan vælge, om de ønsker at leve i ægteskab, parforhold, i bofællesskab eller alene. Borgerne har et stort antal forskellige interesser, hobbies, livsstil, påklædning, og der er fokus på det følelsesmæssige, det grænseoverskridende og det oplevelsesorienterede. Generelt rummer samfundet flere selvcentrerede mennesker end tidligere, fordi der er plads og rummelighed til at fokusere på egne behov og ønsker.

Blandt borgerne er der generelt en højere grad af mobilitet end tidligere - både med hensyn til offentlige og private trafikmidler - hvilket betyder, at de geografiske afstande for en del borgere betyder mindre end tidligere. Dog er der visse grupper, f.eks. børn, handicappede og ældre, som ikke har nemt ved at bevæge sig over længere afstande.

På arbejdsmarkedsområdet går tendensen mod løsere og/eller kortere ansættelsesforhold. Der bliver flere freelancere, flere tidsbegrænsede ansættelser og flere, som løbende skal indgå i nye netværk. Organiseringen på arbejdsmarkedet fjerner sig fra hierarkiske strukturer mod fladere og mere uformelle samarbejdsformer.

Generelt har der været en voksende velstand for stort set alle i samfundet. Selv om der i perioder er økonomiske nedgange, viser det sig, at den almindelige velstand i Danmark fra 1846 og frem til nu er vokset støt - og kurven fortsætter generelt med at gå op. Til gengæld er der meget, der tyder på, at forskellen i materiel velstand vil øges mellem de rigeste og de mindst rige, ligesom der vil være meget stor forskel i forskellige gruppers evner og muligheder for at anvende information til livsforbedring. På den ene side er flere og flere veluddannede og oplyste borgere, men på den anden side er der grupper, som risikerer at blive udstødt eller tabt af samfundet på grund af manglende uddannelse og viden.

Demografisk vil samfundet være kendetegnet ved et voksende antal ældre og et voksende antal flygtninge/indvandrere.

Disse tendenser afspejler en tidsånd, der tegner et fremtidsbillede af et komplekst samfund med mange muligheder. Det er positivt, at det enkelte menneske kan få mere frihed - arbejdsmæssigt som personligt - og at den enkelte også kan få flere muligheder økonomisk og oplevelsesmæssigt.

Samtidig er det vanskeligt for en del mennesker at skulle begå sig i det hyperkomplekse samfund. For nogle giver det tryghed og identitet at høre til en bestemt arbejdsplads og have et fællesskab med mennesker, man kender. Tryghed og sikkerhed finder man ved at have nogle klare normer for, hvad der er rigtigt og forkert og at ved se sig selv i en

bestemt referenceramme. Komplexiteten og den hastighed, hvormed alting ændrer sig, kræver høj tilpasningsevne af borgerne. Mindre tilpasningsdygtige grupper af borgere kan nemt komme til kort i et sådant samfund og blive tabere.

I dette univers skal borgeren navigere gennem vildnisset af informationer og oplevelsesmuligheder og deltage i en livslang læringsproces. Der skal skabes en identitetsfølelse i det store vakuum. Det kan f.eks. være fællesskabet ved en bestemt livsanskuelse eller ved interessen for en bestemt sportsgren. Livet får herigennem mening for den enkelte.

I fremtiden vil der også være kortuddannede borgere, som står uden for arbejdsmarkedet, og som mangler mulighed for at få opgraderet viden og kompetence i det moderne videnssamfund. Det er af afgørende betydning, at der fra samfundets side gøres en indsats for at hjælpe denne gruppe af borgere. Men også de stærke borgere har behov. Der vil blive stillet meget store krav til, hvad bibliotekerne kan tilbyde både med hensyn til mediesamlinger, IT, vejledning/formidling og spændende kulturelle oplevelser.

Danmarks overlevelse i det moderne globale informations- og videnssamfund afhænger i høj grad af den enkelte borgers viden og kreativitet. Den vigtigste resurse i denne konkurrence bliver borgernes evne til innovativ og intelligent udfoldelse. Danmark er i disse år ved at sakke bagud i forhold til sammenlignelige nationer, når det handler om det uddannelsesmæssige niveau i befolkningen. Her har ikke kun de etablerede uddannelsesinstitutioner en rolle at spille, der er også et behov for, at der skabes de bedste forudsætninger for videnformidling og støtte til såvel åbne som strukturerede uddannelsesforløb.

4.2. Konkrete udfordringer for Århus Kommunes Biblioteker

Ud over de generelle samfundsmæssige udfordringer er der en række meget konkrete udfordringer for Århus Kommunes Biblioteker.

4.2.1. Mindre biblioteker er ikke tidssvarende.

En del af bibliotekerne er meget små med 1-2 ansatte, i beskedne lokaler og med et begrænset medieudbud. Det bevirker, at de mindre biblioteker undertiden har svært ved at give et ordentligt tilbud til borgerne i lokalsamfundene. Der er allerede et faldende udlåns- og besøgstal i bibliotekerne og med de stigende krav til mængden og bredden af forskellige medietyper, de IT-relaterede tilbud og personalets kendskab og formidling på en lang række områder, er det relevant at overveje, hvordan bibliotekernes vigtige rolle i samfundet kan fastholdes. Der er en risiko for – hvis ikke biblioteksstrukturen ændres og bibliotekerne fremtidssikres - at bibliotekerne i fremtiden ikke fortsat i samme grad kan opfylde både den vigtige samfundsmæssige funktion med at give borgerne lige og fri adgang til information og viden og at understøtte den livslange personlige og faglige udvikling hos borgerne. På grund af det mindre attraktive tilbud kan bibliotekerne risikere at tabe i konkurrencen om borgernes frie tid fra andre oplevelsesfora – ikke nødvendigvis fordi tilbuddet i sin essens ikke er godt nok – men fordi resurserne i det enkelte bibliotek og i det samlede bibliotekssystem ikke slår til. Det vil i givet fald få samfundsmæssige konsekvenser i forhold til befolkningens videnniveau, identitetsoplevelse og demokratiopfattelse. Mange små biblioteker i stedet for større giver alt andet lige en mindre hensigtsmæssig udnyttelse af åbnings- og tilgængelighedstider, og der er ikke mulighed for at udnytte stordriftsfordelene.

4.2.2. Internetbaserede og IT-relaterede tjenester vinder frem

Den eksisterende biblioteksstruktur er udformet på et tidspunkt, hvor der kun eksisterede fysiske medier - det vil sige, hvor det ikke var almindeligt med pc, internetadgang og digitale tjenester. Det er derfor et problem, at den nuværende biblioteksstruktur ikke i tilstrækkelig grad tager højde herfor.

En stadig større mængde af de fysiske materialer er og vil i de kommende år blive digitalt tilgængelige. Det gælder både bøger, musik og film. De digitale muligheder fordobles hvert år. Investeringsbehovet til IT stiger og rejser spørgsmålet, om der skal omprioriteres. En stadig større del af betjeningen af brugere i bibliotekerne sker via selvbetjeningsautomater og digital forvaltning, hvilket påvirker biblioteksstrukturen. På den ene side bevirker selvbetjeningsautomaterne en stor arbejdsmæssig lettelse for personalet, der slipper for tungt og nedslidende arbejde. På den anden side bevirker den digitale forvaltningsmulighed, som består i, at brugerne fra deres hjemme-pc kan bestille og reservere materialer, at antallet af web-bestillinger og -reserveringer stiger meget. Denne stigning i bestillinger og reserveringer bevirker et stort manuelt arbejde med at finde bestilte eller reserverede materialer frem, pakke dem ned og køre dem mellem bibliotekerne. Det tager resurser fra øvrige bibliotekarmæssige kerneopgaver.

De digitale muligheder har på en række områder begrænset betydningen af geografiske afstande. Verden bliver populært udtrykt mindre. Der er sket en stor mediespredning, og det er med den nye bibliotekslov blevet obligatorisk, at bibliotekerne skal stille de fleste medietyper til rådighed. Dette stiller større krav til bibliotekerne, og det rejser dermed spørgsmålet, hvordan forskellige medietyper skal vægtes.

4.2.3. Brugere ønsker et større og bedre bibliotekstilbud

Mange brugere ønsker mere opgraderede lokalbiblioteker med et større tilbud, og de er villige til at acceptere længere afstande for at opnå dette¹⁶. Konkurrencen om den frie tid er for længst sat ind, og brugerkrav til kvalitet og variation i tilbud – også fra den offentlige sektor - er stigende, jf. den stigende individualisering.

4.2.4. Større krav til bibliotekspersonalets kompetencer

Som følge af en stigende informations- og videnmængde, den udvidede materialeforpligtelse efter biblioteksloven og borgernes større krav til kvaliteten af bibliotekstilbuddene, er der forøgede krav til bibliotekspersonalets kompetencer. Det er dyrt at forbedre bibliotekspersonalets kompetencer.

¹⁶ Ved en brugerundersøgelse i 2002 – "Brug af og tilfredshed med bibliotekerne" - blev en række brugere af lokalbibliotekerne spurgt, om de ville foretrække kort afstand til biblioteket, men med få materialer, kort åbningstid og begrænset faglig betjening, eller lang afstand til biblioteket, men med mange materialer, lang åbningstid og udvidet faglig betjening. 28 % foretrak kort afstand, 45 % foretrak lang afstand og 27 % var uoplyst.

Samtidig efterlyser personalet mere udviklende arbejdspladser med mulighed for faglig sparring. Det kræver større lokalbiblioteker og/eller et mere udbygget samarbejde. Kompetenceudvikling og faglig sparring sker mest rationelt i større enheder, hvor medarbejdere kan udnytte hinandens viden og foretage sidemandsoplæring. Det er vanskeligt at udnytte en lærende organisation med enheder med kun 1-2 medarbejdere.

4.2.5. Negativ økonomisk realvækst

Den negative realvækst på biblioteksområdet i perioden 1991 til 2003 på over 40 % målt i kr. per capita har betydet, at der er væsentlig færre ansatte nu, end der var i 1991. Selv om der er investeret massivt i IT og selvbetjening i perioden, er presset på personalet øget markant. Endvidere har de begrænsede økonomiske muligheder gjort det vanskeligt at indkøbe tilstrækkelige mængder af såvel trykte som digitale medier til at dække behovet for borgerne i en videns- og uddannelsesby som Århus. Mediespredningen udgør i sig selv en økonomisk udfordring, idet der aldrig har været så mange forskellige medietyper repræsenteret på markedet som i dag. Samtidig er der et stigende pres fra brugere og politikere om en effektiv, rationel og moderne administration af biblioteksvæsenet - ud fra devisen bedst og billigst. Eksempelvis er der indført intern kontraktstyring, hvilket er et forsøg på at strømline organisationen.

En bibliotekspolitik for fremtiden?

5.1. Afgrænsning af en bibliotekspolitik

Biblioteksloven er en rammelov og dens bestemmelser er forholdsvis rummelige og meget overordnede, hvad angår indhold og indsatsområder for bibliotekerne. Den udtrykte kulturpolitiske dimension i loven begrænser sig primært til formålsparagraffens formuleringer om at "fremme uddannelse, oplysning og kulturel aktivitet"¹⁷. Tidligere byrådsbeslutninger forholder sig konkret til organisation og regelsæt i bibliotekerne og med byrådets årlige budgetvedtagelser har der i årene siden midten af 90'erne med målstyring og siden intern kontraktstyring været lagt vægt på målbare elementer i biblioteksvirksomheden. Der har således ikke været en samlet kulturpolitisk diskussion af bibliotekernes virke.

5.2. Mulige temaområder for en bibliotekspolitik

Nedenstående temaer skal ikke opfattes som en udtømmende liste, men blot som eksempler på nogle oplagte områder, som kunne berøres i en egentlig bibliotekspolitik. Bibliotekspolitikken skal naturligvis koordineres med andre kommunale politikker som for eksempel kulturpolitik og integrationspolitik.

Fri og lige adgang til information

En klassisk værdi i bibliotekerne er, at de medvirker til at sikre den frie og lige adgang til information og viden, som er en nødvendig forudsætning for, at individerne kan træffe kvalificerede valg i et demokratisk samfund. Hvad betyder det i en samfundsmæssig sammenhæng, hvor man drukner i information og tørster efter viden?

Livslang læring

Et af de væsentligste nye politikområder i EU er livslang læring. Hvordan kan bibliotekerne medvirke til borgerens livslange læringsproces eller kompetenceudvikling - både på det faglige og på det personlige plan?

Integration af flygtninge og indvandrere

Århus Kommune har forholdt sig til en konkret demografisk udfordring gennem vedtagelsen af en integrationspolitik. Erfaringen har vist, at bibliotekerne er meget populære blandt disse nye borgergrupper. Hvordan kan bibliotekerne yderligere medvirke til integrationsindsatsen?

Læseevne

Mængden af funktionelle analfabeter siges at være stigende i samfundet. Ifølge nogle forskere ligger andelen af befolkningen, der er funktionelle analfabeter, på 15 – 20 %. Hvordan kan biblioteksvirksomheden medvirke til at afhjælpe dette svære samfundsmæssige problem.

¹⁷ ”§ 1. Folkebibliotekernes formål er at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet ved at stille bøger, tidsskrifter, lyd-bøger og andre egnede materialer til rådighed såsom musikbærende materialer og elektroniske informationsressourcer, herunder internet og multimedier.

Stk.2. Folkebibliotekerne skal bestræbe sig på at stille videogrammer til rådighed.

Stk.3. Folkebibliotekerne formidler kommunal og statslig information og information om samfundsforhold i øvrigt.

§ 2. Folkebibliotekernes formål opfyldes gennem kvalitet, alsidighed og aktualitet ved udvælgelse af det materiale, der stilles til rådighed. Ved udvælgelsen må alene disse kriterier, ikke de i materialet indeholdte religiøse, moralske eller politiske synspunkter, være afgørende”.

Kulturarv

Museer har ansvar for bevaring og formidling af kulturarven i form af indsamling af artefakter, arkiver har ansvar for indsamling og opbevaring af arkivalier og bibliotekerne for litteraturen. Hvordan kan bibliotekerne medvirke til at fremme samarbejdet mellem de tre sektorer?

Særlige målgrupper

Behovet for biblioteksydelser er naturligvis forskelligt afhængig af, om man er barn eller ældre. Hvordan kan bibliotekerne medvirke til at sikre, at der er et attraktivt kulturtilbud baseret på såvel trykte som digitale medier til f.eks. børn? Handicappede har naturligvis forventning om og krav på et bibliotekstilbud. Hvordan skal disse grupper tilgodeses?

Informationsteknologi

Et af de største folkeoplysningsprojekter, Danmark har været kastet ud i, handler om transformationen fra industrisamfund til videnssamfund. En væsentlig forudsætning for at borgerne kan opleve egne handlemuligheder og føle tilknytning til denne nye tingenes tilstand er, at der er mulighed for at få oplysning om informationsteknologiens muligheder. Hvordan kan bibliotekerne styrke indsatsen på dette område?

Mediespredning

Borgerne anvender flere forskellige medietyper end nogensinde. Hvordan kan bibliotekerne sikre, at de får et righoldigt og varieret kulturtilbud, som er baseret på forskellige medietyper og som indeholder den nyeste kulturproduktion.

Centralt og decentralt bibliotekstilbud

Hvordan skal bibliotekstilbuddet se ud i forhold til borgerne i Århus? Hvilken service vil man kunne forvente som beboer i de helt små og mindre bysamfund? Hvordan skal biblioteksservice være i bykvarterer og i storbykernen?

Integrerede og selvstændige bibliotekstilbud

I lighed med kombi-biblioteker, som er en integration af folke- og skolebiblioteker, kan man forestille sig bibliotekstilbuddet integreret med andre tilbud – f.eks. folkeoplysningsforbund, arkiver, museer og specialiserede videntcentre. Partnerskaber med kommercielle aktører kunne også være en mulighed.

5.3. Proces

For at sikre en kvalitativ proces med borgerinddragelse i udviklingen af en bibliotekspolitik vil det være nyttigt at nedsætte to fokusgrupper med udpegede repræsentanter for biblioteksbrugere og ikke-brugere. Deltagerantal ikke over 10 i hver gruppe. Deltagerne kunne på baggrund af eksterne oplæg og forelagt skriftligt materiale tematisk diskutere forskellige mulige politikområder, f.eks. som de ovenfor nævnte.

Processen kunne forløbe i to måneder i efteråret 2004, hvorefter resultaterne skulle bearbejdes og en byrådsindstilling med et forslag til bibliotekspolitik formuleres til behandling i foråret 2005.

Tidsplan

Tidspunkt	Aktivitet
6. maj	Orientering af Udvalget for Skoler og Kultur
Ultimo juni 2004	Den bibliotekspolitiske redegørelse offentliggøres til Udvalget for Skoler og Kultur, Byrådet, pressen mm
Ultimo juni 2004	Der nedsættes fokusgrupper vedrørende bibliotekspolitikken.
Primo sep. 2004	Fokusgrupperne starter deres arbejde
Medio dec. 2004	Fokusgrupperne præsenterer deres resultat ved udarbejdelse af skriftlig redegørelse og mundtlig fremlæggelse. Medlemmerne af Udvalget for Skoler og Kultur inviteres til præsentationen
Ultimo feb. 2005	På baggrund af den bibliotekspolitiske redegørelse og focusgruppernes arbejde, udarbejdes bibliotekspolitik som præsenteres for Udvalget for Skoler og Kultur
Ultimo mar. 2005	En byrådsindstilling med forslag om bibliotekspolitik fremsendes til byrådet
Efterår 2005	Der udarbejdes modeller for biblioteksbetjening og scenarier for biblioteksstrukturen som konsekvens af den vedtagne bibliotekspolitik.

Litteraturliste:

Marianne Andersson og Dorte Skot-Hansen: Det lokale bibliotek – afvikling eller udvikling. 1994.

European Commission: Libraries in the information society – public libraries and the information society. 1997.

“Info-samfundet 2000” – Dybkjær-Christensen rapporten, 1994.

“Det Digitale Danmark – omstilling til Netværkssamfundet”, Forskningsministeriet 1999.

Brian Edwards with Bidy Fischer: Libraries and Learning Resource Centres. 2002.

Kommunernes Landsforening: Indspark – folkebiblioteket nu og i fremtiden. 1996.

Københavns Kommune: Bibliotekspolitisk Redegørelse 2000.

Jørgen Svane-Mikkelsen: The library system in Denmark. 1997.

Multimediehuset i Århus. Århus Kommunes Biblioteker. Maj 2002.

Lov om biblioteksvirksomhed af 17. maj 2000

Oplæg til handlingsplan for udarbejdelse af national strategi for biblioteksbetjening af bibliotekssvage borgere. 2002.

Strategi for samtænkning af kulturtilbud i lokalsamfund og udkantsområder i Århus Kommune. Magistratens 4. Afdeling.

Ålborg Kommune: Bibliotekspolitisk Redegørelse 2003.

Århus Kommunes Biblioteker: Byrådsindstilling om udpegning af område til Multimediehus. 2001.

Århus Kommunes Biblioteker: Nyt Hovedbibliotek i Århus. Visioner, placeringsmuligheder og projektskitser. 1999.

Århus Kommune: Kommuneplanen for 2001.

Århus Kommunes Statistiske Kontor: Statistisk årbog for Århus. 2002.